

TARTU ÜLIKOOL

Pärnu kolledž

Ettevõtlusosakond

Gerli Umal

ETTEVÕTLUSE ARENDAMISE VÕIMALUSED LÄÄNERANNA VALLAS

Lõputöö

Juhendaja: Raigo Ernits, MA

Kaasjuhendaja: Margus Kõomägi, MA

Pärnu 2021

Soovitan suunata kaitsmisele

(allkirjastatud digitaalselt)

Raigo Ernits

(allkirjastatud digitaalselt)

Margus Kõomägi

Kaitsmisele lubatud

TÜ Pärnu kolledži programmijuht (allkirjastatud digitaalselt)

Margus Kõomägi

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

(allkirjastatud digitaalselt)

Gerli Umal

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Maaettevõtlus ja selle toetamine	7
1.1. Maaettevõtluse roll regionaalsel tasandil	7
1.2. Maaettevõtluse eripära ja probleemid	13
1.3. Ettevõtluse toetamise meetmed kohalikul tasandil	18
2. Ettevõtlust mõjutavad tegurid Lääneranna vallas	25
2.1. Lääneranna valla ettevõtluse lühitutvustus ja metoodika kirjeldus.....	25
2.2. Lääneranna valla tegevus ettevõtluse arendamisel.....	30
2.3. Lääneranna valla ettevõtluse uuringu tulemuste analüüs ja järeldused.....	33
Kokkuvõte	48
Viidatud allikad.....	51
Lisad.....	57
Lisa 1. Ankeetküsitluse teoreetiline alus.....	57
Lisa 2. Küsitlusankeet LimeSurvey keskkonnas.....	58
Lisa 3. Intervjuu küsimused Lääneranna valla arendusjuhiga	64
Lisa 4. Intervjuu küsimused Lääneranna valla abivallavanema ja endise Hanila valla vallavanemaga.....	65
Lisa 5. Uuringus osalenud ettevõtete tegevusalade jaotus	66
Summary	67

SISSEJUHATUS

Maaettevõtlus ei tähenda enam vaid põllumajandusega tegelevaid ettevõtteid. Kuna ettevõtlusel on suur roll piirkonna arengu ja majanduskasvu tagamisel, on oluline, et piirkonna ettevõtluskeskkond oleks ettevõtlusaktiivsust soodustav ning seda toetav. Maaettevõtted tegutsevad eemal linnalistest keskustest ning see võib endaga kaasa tuua nii võimalusi kui probleeme. Probleemide lahendamiseks ja nende vältimiseks on oluline, et omavalitsusüksus, milles ettevõtja asub, toetaks ettevõtlust.

Määratledes maaettevõtteid Eesti maaelu arengukava 2014–2020 maapiirkonna definitsiooni järgi, siis selgub, et maapiirkonna ettevõtete arv on viimastel aastatel järjest tõusnud. Selle definitsiooni järgi kuuluvad maapiirkonda vallad ja kuni nelja tuhande elanikuga linnad. (Maaeluministeerium, 2020, lk 118) Aastal 2015 oli maapiirkonna ettevõtteid üle 33 tuhande, aastaks 2020 oli nende ettevõtete arv tõusnud üle 40 tuhande (Statistikaamet, 2021a). Enamik maaettevõtteid tegutsevad osaühingu vormis, kuid võrreldes linnaliste ettevõtetega on füüsilisest isikust ettevõtja vorm maapiirkondades laialt levinud. (Lillemets & Mõtte, 2016, lk 4–15)

Viimase kümnendi jooksul on Eestis erinevate ministeeriumide poolt tellitud mitmeid uuringuid, mis käsitlevad nii maaettevõtete toetusvajadusi kui ka kohaliku omavalitsuse rolli ettevõtluse edendamisel. 2015. aastal viis Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium läbi uuringu „Kohaliku omavalitsuse roll- ja koostöö ettevõtluse edendamisel“, milles selgus, et kuigi kohalikul omavalitsusel ei ole seadusest tulenevat kohustust ettevõtluse arendamisse panustada, on järjest enam omavalitsusüksuseid, mis peavad oluliseks ettevõtluse toetamist kohalikul tasandil. (Järvpõld & Taal, 2015, lk 3) Kohalikud omavalitsused saavad ettevõtlust ja ettevõtluskeskonda arendavatest tegevustest nii majanduslikku kui ka mittemajanduslikku kasu. Suurimaks kasuks võib pidada ettevõtete arvu suurenemist. Uued ettevõtted aitavad luua uusi töökohti ning seeläbi on võimalik elanike arvu

suurenemine. Ettevõtluse toetamisest saadav majanduslik kasu kohalikule omavalitsusele on näiteks täiendavad laekumised eelarvesse läbi suurema maksulaekumise. Seeläbi muutuvad teenused kvaliteetsemaks, kättesaadavamaks ning elanikele tekib rohkem vaba aja veetmise võimalusi. (Noorkõiv *et al.*, 2020, lk 3) See tähendab, et ettevõtluskeskkonna arendamise ja ettevõtluse toetamise läbi on võimalik kohalikul omavalitsusel muuhulgas ka suurendada piirkonna atraktiivsust ja tõsta selle mainet.

Lääneranna vald asub Pärnu maakonnas. Vald tekkis Hanila valla, Koonga valla, Lihula valla ja Varbla valla ühinemisel 2017. aastal. Lääneranna vallas on üks linn – Lihula, üks alevik – Virtsu ja 150 küla. Valla pindala on 1361 km², mis teeb sellest Pärnu maakonna suurima valla. (Lääneranna vald, 2018a) Samas on tegemist kõige hõredamalt asustatud omavalitsusüksusega Pärnu maakonnas. Statistikaameti andmete järgi väheneb Lääneranna valla elanikkond iga aastaga. 2021. aasta 1. jaanuari seisuga oli rahvaarv Lääneranna vallas 5190. Kolm aastat varem, 2018. aastal, oli rahvaarv 5382. (Statistikaamet, 2021b)

Kuna Lääneranna vallast väljaränne on sisserändest suurem, tuleks luua lisatöökohti, soodustada ettevõtlust ja parendada nii ettevõtlus- kui ka elukeskkonda, mis suurendaks piirkonna atraktiivsust. Erasektori poolt pakutavate teenuste kvaliteet sõltub suuresti teenindavate elanike arvust. Lisaks on Lääneranna vallas noorte osakaal väiksem kui vanemate inimeste osakaal. Suurem osa elanikest kuuluvad vanusegruppi 50–64 (Statistikaamet, 2021b). Seetõttu on oluline, et Lääneranna vald panustaks piirkonna ettevõtlusaktiivsuse suurendamisesse ning julgustaks elanikke uute ettevõtete loomisele. See aitaks luua uusi töökohti, vähendada väljarännet ja suurendada sisserännet ning noorte osakaalu valla elanike seas. Ettevõtlusaktiivsuse suurendamiseks on oluline esmalt välja selgitada, millised probleemid esinevad Lääneranna valla ettevõtjate seas ning millised on nende ootused ettevõtluse toetamiseks kohaliku omavalitsuse poolt. Ettevõtlusel on oluline roll piirkonna jätkusuutlikkuse ja majanduskasvu tagamisel.

Töö eesmärk on Lääneranna vallale ettepanekute esitamine ettevõtluse toetamiseks ja ettevõtlusaktiivsuse suurendamiseks. Tulenevalt töö eesmärgist on uurimusküsimuseks seatud: „Millised on Lääneranna valla ettevõtjate seas esinevad probleemid ja kuidas saab kohalik omavalitsus ettevõtlust toetada?“

Eesmärgi saavutamiseks püstitatud uurimisülesanded:

- töötada läbi maaettevõtlust käsitlevad teoreetilised allikad, selgitamaks välja sellele iseloomulikud jooned;
- selgitada välja maaettevõtluse võimalikud probleemid;
- tuua välja maaettevõtlusega seotud probleemide lahendamise võimalused;
- esitada ülevaade Lääneranna valla ettevõtluskeskkonna hetkeolukorrast;
- selgitada välja Lääneranna valla ettevõtjate ootused ettevõtluse toetamiseks kohaliku omavalitsuse poolt ning analüüsida saadud tulemusi;
- esitatada uuringu tulemustest lähtuvalt kohalikule omavalitsusele ettepanekuid ettevõtluse toetamiseks ja ettevõtlusaktiivsuse suurendamiseks.

Lõputöö koosneb kahest peatükist. Töö esimene ehk teoreetiline osa jaguneb kolmeks alapeatükiks. Esimeses alapeatükis selgitatakse, mis on maaettevõtlus ja antakse ülevaade maaettevõtluse rollist regionaalsel tasandil. Muuhulgas tuuakse välja, mis on kõige laialdasemalt tunnustatud roll, mida maaettevõtjad täidavad. Teises alapeatükis kirjeldatakse maaettevõtluse eripära ja probleeme, mis võivad takistada ettevõtlustegevust maapiirkonnas. Kolmandas alapeatükis antakse ülevaade erinevatest ettevõtluse toetamise meetmetest kohalikul tasandil.

Lõputöö teine ehk empiiriline osa koosneb kolmest alapeatükist. Esimeses alapeatükis antakse lühiülevaade Lääneranna vallast ning piirkonna ettevõtluse hetkeolukorrast, kasutades selleks Äriregistri, Maksu- ja Tolliameti ja Statistikaameti andmebaase. Teises alapeatükis analüüsitakse Lääneranna valla arengukava ja tehakse intervjuu sisuanalüüs, et välja selgitada Lääneranna valla endine ja senine tegevus ettevõtluse arendamisel. Kolmandas alapeatükis analüüsitakse uuringu tulemusi ning tehakse nende põhjal järeldused ja ettepanekud Lääneranna vallale ettevõtluse toetamiseks ja ettevõtlusaktiivsuse suurendamiseks.

Lõputöö kuulub ettevõtluse valdkonda ning on infoallikaks maapiirkondades tegutsevatele ettevõtetele, ettevõtlusega alustavatele ettevõtjatele kui ka kohalikule omavalitsusele ja teistele maaettevõtlust arendavatele ja toetavatele organisatsioonidele.

1. MAAETTEVÕTLUS JA SELLE TOETAMINE

1.1. Maaettevõtluse roll regionaalsel tasandil

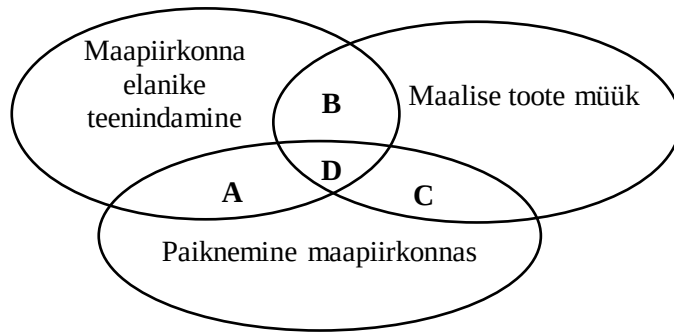
Maaettevõtlus on arenemas ja muutumas mitmekesisemaks. See tähendab, et vaatamata levinud arvamusele, et maaettevõtted on pigem põllumajandusvaldkonnas tegutsevad ettevõtted, on maaettevõtlus seotud ka teiste tegevusvaldkondadega. Käesolevas alapeatükis selgitatakse, mis on maaettevõtlus ja tuuakse välja selle roll regionaalsel tasandil, kasutades selleks erinevate autorite arvamusi ja seisukohti. Seeläbi on võimalik aru saada maaettevõtluse olukorrast ja sellest, miks on maaettevõtlus olulise tähtsusega.

Ettevõtlust peetakse piirkondliku majandusarengu peamiseks teguriks. Ettevõtluspoliitikas tuleks pöörata rohkem tähelepanu erinevate piirkondade erinevatele mõõtmetele. (Freire-Gibb & Nielsen, 2014, lk 139) Ettevõtlus on riigi või piirkonna majandusliku edukuse võtmetegur. Ettevõtjad ei vastuta mitte ainult uute ettevõtete loomise eest, vaid ka tehnoloogilise edukuse, uute töökohtade loomise ja sissetulekute taseme eest nii riigis üldiselt kui ka kindlas piirkonnas. (Faggio & Silva, 2014, lk 67) Ettevõtluskultuur innustab ettevõtlikku käitumist. Maapiirkondade ettevõtluskultuuri arendamisel jälgitavate põhieesmärkidena võib välja tuua (Go *et al.*, 2013, lk 105–106):

- tingimuste loomine maaettevõtjate koolitamiseks,
- elanike innustamine maaettevõtluskavade loomisel aktiivseks osalemiseks,
- avalike organisatsioonide ja vabaühenduste julgustamine maapiirkondade ettevõtlustegevuse toetamiseks.

Maaettevõtete määratlemise tüpoloogia põhineb kolmel näitajal (vt joonis 1, lk 8), mis annab neli võimalikku kategooriat maaettevõtetele. Liigitamisprotsess aitab tuvastada maaettevõtete peamised tunnused. Maaettevõtete kategoriseerimisel on näitajateks maapiirkonnas paiknemine ja maapiirkonna elanike teenindamine ning ka maalise toote müük nagu näiteks toit, loodustooted, traditsiooniline käsitöö, puhketegevus või

keskkonnakaup. Maaettevõtte ei pea vastama kõigile kolmele kriteeriumile ehk paiknema vaid „D“ segmendis. (Bosworth, 2012, lk 503)

Joonis 1. Maaettevõtete kategoriseerimine. Allikas: Bosworth, 2012, lk 503

„A“ kategooriasse kuuluvad ettevõtted, kes asuvad maapiirkonnas ning kes müüvad oma toodet ja/või teenust maapiirkonna elanikele, kuid nende tooted ei ole maalise päritoluga. Sellesse kategooriasse kuuluvad näiteks poed ja postkontorid. „B“ kategoorias on need ettevõtted, kes müüvad oma maalist toodet ja/või teenust kohalikule turule. Selleks võib olla näiteks loomaarst, kes küll pakub oma teenust maapiirkonna elanikele, kuid ise ei pruugi paikneda maapiirkonnas. „C“ kategooriasse kuuluvad näiteks loomakasvatusega tegelevad ettevõtted. See tähendab, et nad küll paiknevad maapiirkonnas, aga nad ei teeninda vaid maapiirkonna elanikke. Kõigile kolmele kriteeriumile vastavad ehk „D“ kategoorias paiknevad ettevõtted on need, kes paiknevad maapiirkonnas ja pakuvad oma maalise päritoluga toodet ja/või teenust maapiirkonna elanikele, näiteks kohalikule turule suunatud põllumajandussaaduste müügiga tegelev ettevõtte.

Maaettevõtlus erineb enamasti muust ettevõtlusest asukoha poolest. Maaettevõtted on eelkõige väikese ja keskmise suurusega ettevõtted, mis tegutsevad maapiirkonnas ehk eemal suurematest linnalistest keskustest. Kõrgelt arenenud riikides moodustavad kuni 40% ettevõtete koguarvust maaettevõtted. Suures osas tegutsevad nad valdkondades, mis on otseselt või kaudselt seotud põllumajandusega. (Wiśniewska, 2012, lk 62) Kuigi maapiirkonda ja selle ettevõtlust on läbi aegade seostatud põllumajandusega, on erinevad

uuringud kinnitanud, et maaettevõtlus on tihedalt seotud ka teiste sektoritega, näiteks ehitus, tootmine ja teenindus (Cabus, 2009, lk 17–18). Ettevõtte asumine maapiirkonnas võib ettevõtjatele pakkuda nii võimalusi kui ka piiranguid (Stathopoulou *et al.*, 2004, lk 404–405). Maapiirkonnas asumise võimalusteks võib pidada näiteks madalamaid tegevuskulusid võrreldes linnapiirkonnaga. Maaettevõtlusega kaasnevaid võimalusi ja piiranguid käsitleb täpsemalt järgnev alapeatükk (vt lk 13).

Ettevõtluse rolli maaelu arenguks peetakse üheks tähtsaimaks. Üldiselt on ettevõtluse roll järgmine (Ansari *et al.*, 2013, lk 27):

- vajalikele kaupadele ja teenustele juurdepääsu tagamine elanikele,
- piirkonna majanduskasvu eest vastutamine,
- väljarände vähendamine linnadesse,
- sotsiaalkindlustuse edendamine maapiirkonnas,
- uute ettevõtete loomise julgustamine,
- olemasolevate töökohtade arendamine.

Töökohtade loomine ja tööpuuduse vähendamine maapiirkondades on kõige laialdasemalt tunnustatud roll, mida maaettevõtted täidavad. See tuleneb suuresti asjaolust, et maapiirkonnas on madalamad tööjõukulud võrreldes linnaliste piirkondadega. (Boateng, 2012, lk 7) Eelkõige on töökohtade loomine ja tööpuuduse vähendamine peamine argument, miks riigid üle kogu maailma panustavad väikeste ettevõtete arendamise ja edendamise poliitikasse. Maapiirkonna elanikele loodud töökohad aitavad läbi töötasu ja riiklike maksude maksmise tõsta nii elanike kui ka piirkonna elatustaset. (Mtisi, 2018, lk 110)

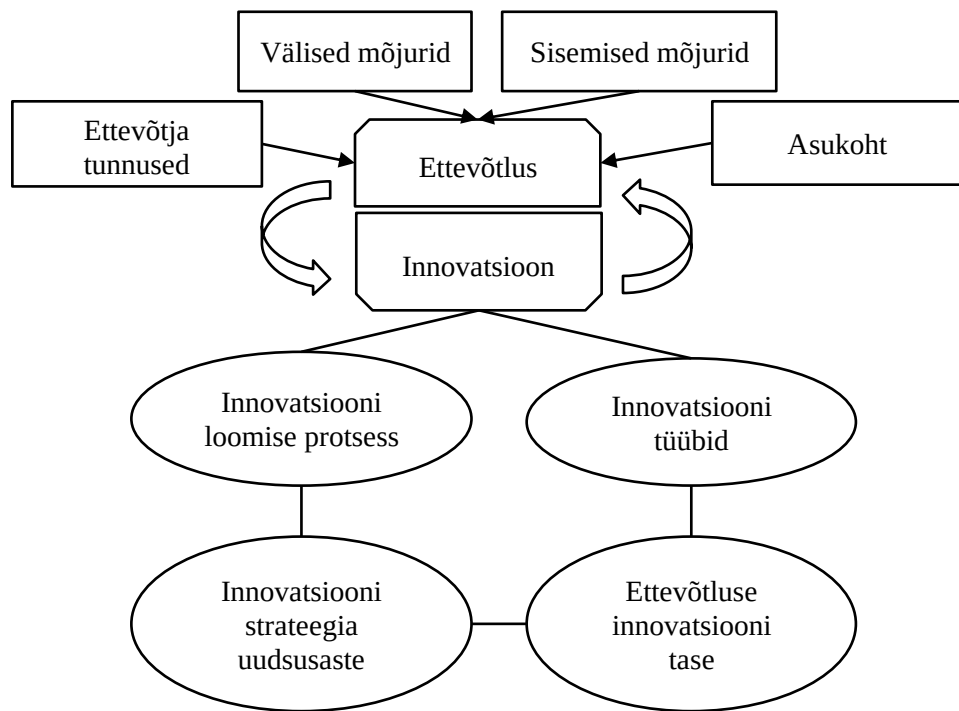
Maaettevõtlus aitab arendada piirkonna infrastruktuurirajatisi, näiteks teed, elektrivarustus ja sillad. Samuti aitavad maaettevõtted vähendada palgataseme erinevust maa- ja linnapiirkondades. See võib aidata kontrollida inimeste rännet töö otsimise eesmärgil maapiirkondadest linnapiirkondadesse. (Jayadatta, 2017, lk 38) Maaettevõtlusel on ka suur roll eelkõige noorte rände pidurdajana. Ettevõtjad püüavad oma töötajate keskmist vanust vähendada sellega, et võetakse juhtkonna koosseisu tööle kõrgkoolide lõpetajaid. (Sergienko & Snegireva, 2019, lk 83) Ettevõtlustegevusega kaasneva võimaliku suureneva elektrinõudluse tõttu on oluline, et piirkonna

elektrivarustus oleks kaasajastatud. Elektrienergia tuleb tagada nii kohalikele elanikele kui ka ettevõtjatele, kes vajavad seda ettevõtlustegevuse läbiviimiseks. Noorte väljarände pidurdamine on oluline, et piirkonna elanikkond ei oleks vananev.

Hea ligipääsetavusega maapiirkondadel võivad olla füüsilised, majanduslikud ja institutsionaalsed omadused, mis soodustavad ettevõtlikku käitumist antud piirkonnas ja ettevõtjate otsust viia tegevus linnapiirkonnast üle maapiirkonda. Ettevõtjate peamine nõue maapiirkonnas on sellele juurdepääsetavus. Samuti mõjutab ettevõtjate asukohavalikut ka konkreetse piirkonna elukeskkond. Sellest saab järeldada, et maapiirkondadel peavad olema teatud tunnused ja omadused, et suurendada ettevõtlikkust. Ettevõtjad, kes on omandanud oskusteabe ja kogemuse, on välja toonud peamise eelisena maapiirkonnas odavamad tegevuskulud. (Kritzing, 2017, lk 26)

Ettevõtluse innovatsioon maapiirkonnas võib kaasa tuua inimeste elukvaliteedi paranemise. Maapiirkonna elanike probleemide lahendamiseks on vaja uuenduslikku tehnoloogiat. Innovatsioon on ideede kasutamine lõpptarbija huvides ja loomingulise idee kavandamine ühiskonnale kasulikuks tooteks. Maaettevõtluse edendamine on tasuvate töökohtade loomise ning maa- ja linnaelanike vaheliste erinevuste minimeerimise kontekstis väga oluline. Riik ja kohalikud omavalitsused saavad maaettevõtluse arendamiseks rakendada sihtrühmadele uuenduslikke maaelu arengu programme. Maaettevõtjad küll soovivad suurendada enda ja töötajate sissetulekuid, kuid enamik pole teadlikud innovaatilistest viisidest, kuidas oma ideid, tooteid ja teenuseid klientidele müüa. Enamik maaettevõtjatest on aktiivsusetud ning innovatsiooni peetakse ebaoluliseks. (Kumar, 2020, lk 71–76)

Maapiirkonna ettevõtlusinnovatsiooni ennustav mudel (vt joonis 2, lk 11) töötatakse välja lähenemisviisil, milles lähtutakse teoreetilisest taustast. Sellesse kaasatakse kõik asjakohased piirkondlikud osalejad, näiteks ettevõtjad ja ettevõtluse toetamise organisatsioonid. Mudeli rakendamine sõltub kõigi avaliku ja erasektori esindajatega seotud sidusrühmade koostööst, suurendades majandusliku, sotsiaalse ja keskkonalaase arengu toetust. Innovatsioon on üks olulisemaid elemente, mis viib teatud piirkonnas konkurentsivõime suurenemiseni. Seega innovatsiooni toetamine ettevõtjate seas viia neid kasvu poole. (Harpa *et al.*, 2015, lk 477–478)

Joonis 2. Ettevõtlusinnovatsiooni ennustav mudel maapiirkonnas. Allikas: Harpa *et al.*, 2015, lk 477

Antud mudel on rühmitatud kahte peamisesse ossa – innovatsioon ja ettevõtlus. Innovatsiooni analüüsitakse nelja kriteeriumi vaatenurgast, milleks on innovatsiooni loomise protsess, innovatsiooni strateegia uudsusaste, ettevõtluse innovatsiooni tase ja innovatsiooni tüübid. Ettevõtlus määratlatakse ettevõtja profiili kaudu – ettevõtja omadused, asukoht, sisemised ja välimised tunnused. Ettevõtja tunnuste alla kuuluvad näiteks ettevõtja motivatsiooni- ja haridustase. Lisaks ettevõtte asukohale on oluline ka piirkonna arengutase. Väliste mõjurite alla kuuluvad näiteks ettevõtte huvirühmad, ettevõtjate koostöövõrgustikud, koostööpartnerid ning välisrahastus. Sisemisteks mõjuriteks on ettevõtte tegevusvaldkond, arengustrateegia ning ka ettevõtte tegutsemisaeg. (Harpa *et al.*, 2015, lk 477–478) Uuenduslik lähenemine võib parandada ning edendada ettevõtete konkurentsivõimet ja nende jätkusuutlikkuse kasvu.

Kohalike ja piirkondlike majanduste kaasamine maailmamajandusse on küll väljakutse, kuid samas võimalus väikestel ja vähearenenud piirkondadel ellu jääda. Maapiirkondade ressursse tuleb pidada väärtuslikeks toodeteks ja tuleb välja töötada turundustegevused,

mis aitaks kaasa nende väärtuse loomise protsessile maailmamajanduses. Maapiirkonnad seisavad silmitsi nii ohtude ja võimalustega kui ka nõrkuste ja tugevustega. See, kuidas nendest nõrkustest jagu saada ja tugevusi edendada, sõltub nii ettevõtete kui ka kogu piirkonna strateegiast. (Dinis, 2007, lk 18) Maapiirkonna ettevõtluse SWOT-analüüs (vt tabel 1) on toodud peamised maapiirkonna ettevõtluse tugevused ja nõrkused ning võimalused ja ohud. Maapiirkonna ettevõtluse tugevustena on välja toodud näiteks loodusvarad, traditsioonide ja kultuuripärandite olemasolu. Samuti on tugevuseks ka sotsiaalsete ja perekondlike suhete tähtsus. Lisaks on võivad ettevõtte asutamiskulud maapiirkonnas olla madalamad, kui linnapiirkonnas, eelkõige kinnisvara hinna tõttu. Ettevõtlustegevuseks sobivat kinnisvara ja krunte on maapiirkonnas lihtsam leida, kui tihedalt asustatud linnapiirkonnas. Maapiirkonnas on tihti puudus kvalifitseeritud tööjõust, mis on ka üks suurimaid nõrkuseid maaetevõtluse puhul. Samuti on seda ka ettevõtjate enda ebakindlus ja kehv infrastruktuur.

Tabel 1. Maapiirkonna ettevõtluse SWOT-analüüs

Tugevused: Loodusvarad Traditsioonid ja kultuuripärandid Keskkond ja mitterahalised ressursid Sotsiaalsete ja perekondlike suhete tähtsus Madalad alustamiskulud Vaba maa olemasolu	Nõrkused: Vajalike pädevustega inimressursside puudumine Sotsiaal- ja majandusteenuste ning füüsilise infrastruktuuri puudumine Enesekindluse puudumine Noorte väljaränne
Võimalused: Kasvavad globaalsed trendid Uued organisatsioonismudelid (paindlik spetsialiseerumine) Sisenemine uutele turgudele	Ohud: Investeeringute lõpetamine kriitilise massi puudumise tõttu Vähenev rahvastik Piirkonna atraktiivsuse vähenemine
Allikas: Dinis, 2007, lk 19; Knierim & Nowicki, 2010, lk 68–69	

Suurimaks võimaluseks peetakse maaetevõtluse puhul kasvavaid globaalseid trende. Samuti on suureks võimaluseks maaetevõtetele ka sisenemine uutele turgudele, seda eriti nendel ettevõtetel, kes pakuvad oma toodet ja/või teenust vaid kindlas piirkonnas. Suureks ohuks on asjaolu, et investorid ei soovi maaetevõtetesse investeerida. Samuti on maapiirkonna ettevõtlusele suureks ohuks nii vähenev rahvastik kui ka piirkonna atraktiivsuse vähenemine. Eelnimetatud tegurid on omavahelises seoses – vähenev rahvaarv võib viia tööjõupuuduseni ning see vähendab oluliselt piirkonna atraktiivsust ettevõtjate jaoks.

Maaettevõtlus aitab kaasa maapiirkondade arengule ja elatustaseme tõstmisele. Maaettevõtted paiknevad eemal linnalisest piirkonnast. Üks tunnustatuim roll, mida maaettevõtjad täidavad, on hea palgatasemega uute töökohtade loomine, mis suurendab maksutulu kohalikule omavalitsusele. Samuti on maaettevõtlusel suur roll noorte väljarände pidurdajana. Maapiirkond on küll uute ettevõtete loomiseks ja arendamiseks soodne asukoht, kuid siiski peetakse maapiirkonda pigem keskkonnaks, kus ettevõtjad on kergemini haavatavad kui linnapiirkondades, kuna maaettevõtluse suureks ohuks on nii rahvastiku vähenemine kui ka investorite vähene huvi maaettevõtetesse investeerimisel. Seetõttu on oluline välja selgitada maaettevõtluse eripära ja maaettevõtjatel esinevad probleemid.

1.2. Maaettevõtluse eripära ja probleemid

Maaettevõtluse eripära ja sellega seotud võimalike probleemide määratlemine aitab välja selgitada ja pakkuda lahendusi, mida kasutada maaettevõtluse kitsaskohtade ületamiseks. Seeläbi on võimalik mõista, kuidas on võimalik riigi ja kohaliku omavalitsuse toel maaettevõtlusega seotud aspekte parendada. Käesolevas alapeatükis tuuakse teaduskirjandusele tuginedes välja maaettevõtluse eripära ja peamised probleemid.

Erinevate riikide teadlased ja poliitikakujundajad pööravad erilist tähelepanu maaelu arengule ja selle probleemide lahendamisele. Rahvusvahelised eksperdid leiavad, et makropoliitikast ja makromajanduslikest strateegiatest eraldi tuleks individuaalselt tähelepanu pöörata ka külade arengule ja elatustaseme näitajatele. (Mirza & Reza, 2004) Ettevõtluse tähtsuse väljatoomiseks maapiirkondades on oluline esmalt välja tuua maapiirkondade elanike kõige tähtsamad probleemid, millede üheks tõhusaimaks lahendamiseks peetakse maapiirkondade ettevõtlust. Nendeks on (Ansari *et al.*, 2013, lk 27):

- maapiirkondades levinud vaesus,
- maapiirkondade elanike ebavõrdsus,
- väljaränne,
- töötuse ja tööhõive probleem maapiirkondades,
- elanikkonna vähesus ja madal sotsiaalhoolekande tase,
- maapiirkondade hajaasustus.

Vaatamata maaettevõtete majanduslikule potentsiaalile on neil mitmeid probleeme, näiteks madal tootlikkus, ebaregulaarne tooraine tarnimine, madal ja ebaefektiivne tootmistase, aegunud töötlemisviis ja -seadmed, toiduainete ja toodete pakendite halb kvaliteet, tootearenduse ja turundusstrateegia puudumine (Norhaziah & Mohd Noor, 2011, lk 229) Maaettevõtete probleemide ja väljakutsete kindlakstegemisel on oluline eristada ka piirkonna ebaühtlust nii rahvusvaheliselt kui ka ühe riigi piires. Äärepoolseid maapiirkondi iseloomustab kaugus peamistest turgudest, rahvastiku vähenemine ja infrastruktuuri puudused. Linnalistele keskustele lähedamal asuvates maapiirkondades on seevastu tavaliselt suurem asutustihedus, peamised turud on lähedamal ning seal sõltutakse vähem põllumajandusest kui äärepoolsetes piirkondades. (Meccheri & Pelloni, 2006, lk 829) Pyke, Becattini ja Sengenberger (1992, lk 4) on öelnud, et väikeettevõtete peamine probleem ei ole mitte see, et nad on väikesed, vaid eraldatus.

Maaettevõtete osakaal Eestis võrreldes linnaliste ettevõtetega on suurem põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügiga tegelevate ettevõtete seas. Umbes kolmandik Eesti ehituse, töötleva tööstuse ning majutuse ja toitlustusega tegelevatest ettevõtetest on maaettevõtted. Enamik maapiirkonna ettevõtteid, kus on alla 10 töötaja, tegutsevad teenindussektoris ja üle 10 töötajaga ettevõtted tegutsevad pigem tööstussektoris. (Lillemets & Mõtte, 2016, lk 18–24) See tähendab, et kuigi suur osa maaettevõtteid tegutsevad valdkondades, mis on seotud põllumajandusega, siis on maapiirkondades laialdaselt levinud ka muud tegevusvaldkonnad.

Väidetavalt on rahastamisel suur mõju maaettevõtete edukusele, laenud on peamine ettevõtluse rahastamise allikas. Varases etapis saadud rahastus võib võimaldada maapiirkonna ettevõtetel investeerida väärtust loodavatasse võimalustesse. (Robb & Robinson, 2014, lk 164). Enamik maapiirkonnas tegutsevatest ettevõtetest on väikese ja keskmise suurusega ettevõtted (Schmerber *et al.*, 2020, lk 4). Tulenevalt ettevõtete väiksusest, on maaettevõtjatel raske saada võõrfinantseeringut, kuna investorid ei näe neis piisavat kasvupotentsiaali. Seetõttu peavad maaettevõtjad rahastuse saamiseks sageli pöörduma pere, sõprade või ka äriinglite poole. Samas tähendab see seda, et ollakse sõltumatud välisrahastusest. (Anderson *et al.*, 2010, lk 50) Kuna rahastuse saamine võib olla raskendatud, võib maaettevõtjatel olla raskem nii ettevõtlusega alustamine kui ka selle laiendamine.

Maaettevõtluse probleemiks peetakse ka kvalifitseeritud tööjõu puudust, töötajatel on madal oskuste tase ja oskuste mitmekesisuse puudumine. Noored ja haritud inimesed eelistavad elada linnapiirkonnas. (Dabson, 2001, lk 37) Lisaks peetakse maaettevõtluse probleemiks ka suuremaid transpordikuluseid võrreldes linnapiirkondadega (Patel & Chavda, 2013, lk 30). Samuti võib transporti negatiivselt mõjutada ka teede seisukord ja teehooldus, eriti talvisel perioodil (Kirsipuu, 2010, lk 115).

Maapiirkonnas asuvad väikeettevõtted on suurte ettevõtete turule tuleku suhtes haavatavad. Kuna uutel ettevõtetel on väiksem rahaline võimekus, on suured organisatsioonid ja konkureerivad linnaettevõtjad nende jaoks probleem. Maaettevõtete turundusstrateegiad ja reklaamid peavad olema suunatud eelkõige maapiirkondades elavatele inimestele. Tulenevalt oma väiksusest, on tõenäoline, et maaettevõtjad peavad oma toodete või teenuste turundamiseks ja müümiseks kasutama vahendajate abi, mis tähendab, et nad on suuresti sõltuvad oma vahendajatest. (Imedashvili *et al.*, 2013, lk 20) Vahendajate kasutamine tähendab maaettevõtjatele ka kasumi jagamist vahendajatega. Seetõttu ettevõtja enda kasum on väiksem ja on tõenäoline, et ressurssidele ja tööjõukuludele on ettevõtjatel võimalik vähem panustada.

Põllumajandustootjate, põllumajandustoodete töötlemise ja turustamisega ning maapiirkonnas tegutsevate ettevõtjate hinnangul on nende peamiseks arengut takistavateks teguriteks raskused finantseerimisel ning toodete turustamisel. Finantseerimise probleemina toodi välja eelkõige raskus toetuskeemide kasutamise võimaluste leidmisel ja pikaajalise laenu saamise keerukus. Lisaks ka tööjõuprobleemid – ettevõtjad hindavad töötajate ootust palgale liialt kõrgeks. Samuti toodi peamise takistava tegurina põllumajandustootjate poolt välja ka tootmisressursside puudus, ettevõtte väiksus ja laienemisvõimaluse puudumine. (Põllumajandusuuringute Keskus, 2019, lk 79)

Maaettevõtjate käsutuses olevate rahaliste vahendite puudumine on tänapäeval ülekaalukalt üks suurimaid probleeme, millega maaettevõtjad silmitsi seisavad. Maaettevõtted ei pruugi olla laenu saamiseks panga jaoks piisavalt atraktiivsed, lisaks ei suudeta pakkuda laenule piisavat tagatist. Selle tõttu on mõned ettevõtjad sunnitud laenu võtma muudest krediitiasutustest, kus pakutavad laenuintressid on väga kõrged. Maaettevõtted peavad sõltuvalt tegevusvaldkonnast konkureerima suurte

organisatsioonide ja linnalistes piirkondades asuvate ettevõtetega, kellel on rohkem finantsilisi vahendeid oma toodete või teenuste turundamiseks. Maapiirkondades asuvatel väikeettevõtetel on piiratud rahalised vahendid, mistõttu on kulutused turundusstrateegiate elluviimiseks minimaalsed. (Jayadatta, 2017, lk 38–39) Autori hinnangul raskendavad piiratud rahalised vahendid ettevõtte toodete või teenuste turundamist ja seeläbi sisenemist uutele turgudele.

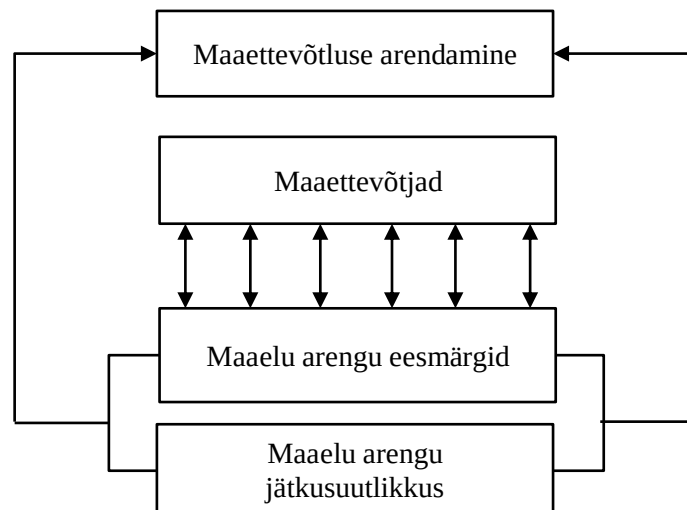
Ettevõtlusaktiivsuse suurendamiseks maapiirkondades on vajalik läbimõeldud strateegiline lähenemisviis. Euroopa Liidu viies erinevas riigis läbiviidud uuringust selgus, et erinevused ettevõtluspoliitika ja ettevõtluse edendamise meetmetes on märkimisväärsed. Nendes riikides, kus on olemas maaelu ettevõtluspoliitika, keskendub see eelkõige väike- ja keskmise ettevõtete elujõulisuse ja konkurentsivõime tugevdamisele. Suur osa ettevõtluse edendamise meetmete rahastamiseks tuleb Euroopa Liidu fondidest, kuid sealjuures on oluline, et ettevõtluspoliitika oleks vastavuses kohalike vajadustega. Ilma kindla ja läbimõeldud ettevõtluspoliitikata ei ole võimalik ettevõtlusaktiivsust suurendada. Ettevõtlusaktiivsuse suurendamiseks peab olema ettevõtluspoliitika tihedalt seotud ka füüsilise ja sotsiaalse infrastruktuuri arendamisega. See muudab piirkonnad atraktiivseks seal elamiseks ja töötamiseks. (North & Smallbone, 2006, lk 58–59)

Maaettevõtlus on maapiirkondade peamine jätkusuutlikkuse tagamise vahend, mis aitab vähendada linna- ja maapiirkondade vahelist majanduslikku, sotsiaalset ja keskkonnavalast erinevust. Maapiirkondades olemasolevate traditsiooniliste tehnoloogiate integreerimine uute tehnoloogiatega on sobiv strateegia maaettevõtluse arendamiseks ja maapiirkondades toodetud toodete ja tööstuskaupade kaasajastamiseks. (Ansari *et al.*, 2013, lk 30)

Vaatamata maapiirkonnas ettevõtlusega tegelemise väljakutsetele on maapiirkonda ettevõtte loomisel ka eeliseid. Paljud ettevõtjad kasutavad ära lähedust loodusvarade poolest rikkalikele piirkondadele, mis aitab neil saavutada madalamad ettevõtluskulud. See pakub ettevõtjatele paindlikkust ja kontrolli oma majandusliku seisu üle. Maaettevõtete seas leidub palju ka elustiiliettevõtteid, mis on loodud kas teatud elustiili järgimiseks või kindlas kogukonnas elamiseks. (Fortunato, 2014, lk 394–397) Elustiiliettevõtja jaoks ei ole niivõrd oluline kasumi teenimine, kuivõrd on seda tegevuse

nautimine (Getz & Petersen, 2005, lk 233). Lisaks elustiiliettevõtjatele esineb maaettevõtete seas ka palju pereettevõtteid (Kirsipuu, 2012, lk 83). Ühe eelisena maaettevõtetel linnaettevõtetest on ka piirkonna odavam kinnisvara. See võimaldab kinnisvara soetamisel saada maaettevõtjatel suuremat kasumit ja investeeringutasuvust. Lisaks on välja selgitatud, et maapiirkondades on ettevõtluseks vajaminevate ruumide, hoonete ja kruntide rendikulud väiksemad kui linnapiirkonnas. (Imedashivili *et al.*, 2013, lk 20–21)

Jätkusuutliku maaettevõtluse mudeli (vt joonis 3) põhineb loogilistele seostele ettevõtlust mõjutavate tegurite vahel. Jätkusuutlik maaettevõtlus on maapiirkondade ettevõtete tegutsemisvõime edendamine ja nende efektiivsuse suurendamise strateegia, mis aitab vähendada lõhet linna- ja maapiirkondade vahel ning luua majanduslikku, sotsiaalset ja keskkonnavalast võrdsust. Jätkusuutliku maaettevõtluse mudelist selgub, et maaettevõtjatel on oluline roll maaelu arengu jätkusuutlikkuse tagamisel. Maaelu arengu jätkusuutlikkus ja maaettevõtluse arendamine on teineteisega tugevalt seotud. Selleks, et tagada maaelu arengu jätkusuutlikkus, on oluline arendada maaettevõtlust. Terviklikku maaettevõtluse arengut ei saa kunagi saavutada ilma maaelu arendamiseta. Ettevõtlusel on võime tuvastada olemasolevaid ressursse, piirkonna võimalusi ja probleeme. See aitab välja selgitada uued lahendused piirkonna ettevõtlus- ja elukeskkonna arendamiseks. (Ansari *et al.*, 2013, lk 29–30)

Joonis 3. Jätkusuutliku maaettevõtluse mudel. Allikas: Ansari *et al.*, 2013, lk 29

Jätkusuutliku maaettevõtluse olulisust ei saa üle tähtsustada. Jätkusuutlikku maaettevõtlust on võimalik toetada toetusstrateegiate loomise ja elanike ettevõtlusaktiivsuse suurendamise läbi. Jätkusuutlikud maaettevõtted, mis pakuvad kvaliteetseid tooteid ja teenuseid, suurendavad maaelu arengut ja tagavad kõrgema elustandardi. Maaettevõtlus ei peaks põhinema üksnes ettevõtete asutamisel maapiirkondadesse, vaid ka kohaliku tooraine kasutamisel ja nende kaasamisel tootmisprotsessidesse. Üheks olulisemaks jätkusuutliku maaettevõtluse loomise viisiks peetakse ettevõtluskeskkonna arendamist nendes piirkondades. Jätkusuutlikku maaettevõtlust saab tagada ka läbi kogukondade kaasamise ettevõtlusesse. Samuti on oluline roll ka kohalikel omavalitsustel ja organisatsioonidel, kes vastutavad otseselt maapiirkondade arengu ja ettevõtlust soodustava keskkonna loomise eest. (Nastase *et al.*, 2019, lk 96–97) Autori hinnangul seisneb maaettevõtluse roll eelkõige linnast maale elama asumise trendi soodustamises ning linnapiirkondadesse väljarände vähendamisel, mis omakorda tagab maaelu jätkusuutlikkuse. Seetõttu on oluline toetada ettevõtlust maapiirkonnas, et muuhulgas oleks elanikel võimalik vältida töörännet. Erinevad ettevõtluse toetamise meetmed on välja toodud järgmises alapeatükis (vt lk 18).

Maaettevõtluse peamiseks eripäraks on geograafiline paiknemine. Suurimateks probleemideks on kaugus turgudest, rahvastiku vähenemine, kehv infrastruktuur ja võõrfinantseeringu saamise raskus. Kuivõrd maapiirkonnad seisavad silmitsi elanike arvu vähenemisega ja tööealine elanikkond ning kõrgharidusega noored eelistavad elada linnapiirkonnas, kus elukeskkond on parem, on maaettevõtjatel keeruline leida kvalifitseeritud tööjõudu.

1.3. Ettevõtluse toetamise meetmed kohalikul tasandil

Maaettevõtluse kitsaskohtade ületamiseks on oluline välja selgitada enamlevinud lahendused ning parendusmeetmed maaettevõtlusega seotud probleemidele. Käesolevas alapeatükis tuuakse välja erinevad võimalikud ettevõtluse toetamise meetmed ja tegevusviisid maaettevõtluse probleemide lahendamisel kohalikul tasandil.

Maaettevõtluse toetamine kohaliku omavalitsuse poolt võib viia majanduskasvu, ühiskonna suurenenud heaolu, innovatsiooni ja maaettevõtete konkurentsivõime suurendamiseni. Maapiirkondade arengut soodustavateks teguriteks on näiteks

tootmisstiimulite ehk toetuste rakendamine, maaettevõtete ühenduste loomine, täiendõppe korraldamine (Grinberga-Zalite *et al.*, 2015, lk 209). Täiendõppe korraldamine aitab ettevõtjatel omandada vajalikud oskused ettevõtlusega tegelemiseks, mis aitab suurendada ettevõtlusaktiivsust kindlas piirkonnas. Maaettevõtlust stimuleeriv poliitika peab olema eelkõige piirkondliku ulatuse ja süsteemse lähenemisega. (Drabenstott *et al.*, 2003, lk 80–81)

Selgitades esmalt välja maapiirkondade tugevad ja nõrgad küljed, koostasid Inglismaa regionaalarengu ametid meetmete komplekti maaelu arenguks. Need meetmed hõlmavad arengupoliitika rolli põllumajandusele, maapiirkondade teenustele ja ettevõtluse toetamisele. Nendeks on (Ward *et al.*, 2003, lk 206–207):

- aidata kaasa põllumajanduse ümberkorraldusele, mõjutades selleks Inglismaa ja Euroopa Liidu lähenemisviise Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika reformimisele;
- aidata põllumajanduse ja maakorralduse majandust uuesti lõimida piirkondlikku majandusse;
- maaturismi arengu elavdamine ja edendamine;
- soodustada planeerimissüsteemi, mis aitab kaasa arengule;
- parendada maaelu koordineerimist piirkondlikul tasandil;
- edendada maapiirkondade uuenemist piirkondliku arengu lahutamatu osana;
- edendada piirkondlikul tasandil koordineeritud lähenemisviisi asjakohaste andmete kogumisel ja võrdlemisel maapiirkondade kohta.

Maaettevõtluse edendamiseks on näiteks Serbias vastu võetud uusi seaduseid ja koostatud põllumajandusreformi, mille eesmärk on parandada Serbia maaelupoliitikat ja toetada terviklikku maaelu arengut. Uue kontseptsiooniga plaanitakse arendada maaettevõtlust ja saavutada maapiirkondade elanikkonna professionaalne koolitamine põllumajandusettevõtluse alustamiseks, mis aitab kaasa põllumajandustootmise tasuvuse suurendamisele. See aitab vähendada maapiirkondade mahajäämust võrreldes linnapiirkondadega. Riigiasutused peavad maaettevõtluse väärtust arvestama ja kaasama riigi arengustrateegiasse ning toetama selle arengut. Samuti soodustatakse ettevõtete loomist ja motiveeritakse ettevõtjaid nende pidevaks täiustamiseks ja arendamiseks. (Marković, 2010, lk 587)

Rumeenia maaelu arengu programm on osa Euroopa Liidu maaelu arengu poliitikast aastateks 2014–2020. Programmi eesmärk on vähendada arengutaseme erinevust riigi eri piirkondade vahel. Programmis on maaettevõtlust toetavate meetmetena välja toodud (Berlingher, 2016, lk 238):

- mahetootmise sertifitseerimine, sealhulgas supermarketites müüdavatele toodetele;
- piirkondade atraktiivsuse suurendamine;
- kohalike varade väljaselgitamine ja muutmine ettevõtlustegevuseks;
- ettevõtlusõppe lisamine keskhariduse õppekavadesse ja tööjõu koolitusprogrammidesse;
- kogukonna toetuse loomine ettevõtlusele;
- ettevõtjate toetamise teenuste korraldamine, tehnilise abi ja koolituste korraldamine;
- kapitalile, maale, hoonetele ja õigusabile juurdepääsu lihtsustamine;
- maaettevõtjate ühendamine riiklike, piirkondlike ja rahvusvaheliste turgudega, vältimaks sõltumist vaid kohalikust turust;
- innovatsiooni stimuleerimine;
- tehnilise toe laiendamine.

Alates Eesti liitumisest Euroopa Liiduga 2004. aastal on maapiirkondade ettevõtete tegevust ja nende majanduslikku arengut olulisel määral mõjutanud Eesti maaelu arengukava 2007–2013 ja 2014–2020 toetused. Samuti mõjutavad maapiirkondade arengut ka Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi ja Ühtekuuluvusfondi meetmete rakendamine. (Lillemets & Mõtte, 2016, lk 24–30)

Rahandusministeeriumi poolt tellitud uuringu „Omavalitsuse kasu ettevõtlust ja ettevõtluskeskkonda arendavatest tegevustest“ raames koostati rahvusvaheline võrdlusalus Taani, Soome ja Rootsi kohalike omavalitsuste tegevustest ettevõtluse arendamisel. Eelnimetatud riigid valiti peamiselt soodsa ettevõtluskeskkonna põhjal ja seetõttu, et neil on Eestiga ühised põhiväärtused. Peamised finantseerimisallikad ettevõtluse arendamiseks eelnimetatud riikides on maksud, Euroopa Liidu ja valitsuse toetused ning ka avaliku- ja erasektori algatused. Alljärgnev tabel 2 (vt lk 21) toob välja Taani, Soome ja Rootsi tegevused ettevõtluse toetamisel. (Noorkõiv *et al.*, 2020, lk 22–25)

Tabel 2. Taani, Soome ja Rootsi tegevuste põhiliigid ettevõtluse toetamisel

Taani	Soome	Rootsi
Ettevõtete nõustamine	Dialoog KOV-i ja kohalike ettevõtete vahel	Munitsipaalorganisatsiooni efektiivsuse parandamine
Alustavate ettevõtjate tegevuste ning avaliku ja erasektori koostöö toetamine innovatsiooni valdkonnas	Ettevõtluse edendamise organisatsioon	Kohalike koostööplatvormide ülesehitamine
Ärinõuandla pakutavad erinevad äriedenduse teenused	Munitsipaalorganisatsiooni arendamine ja nende töötajate koolitamine	Ettevõtete koostöö- ja veebiplatvormi loomine
Kohalike äritingimuste parendamine		

Allikas: autori koostatud Noorkõiv *et al.*, 2020, lk 25 põhjal

Nii Taani, Soome kui ka Rootsi peavad oluliseks, et kohalik omavalitsus aktiivselt suhtleks ja nõustaks piirkonnas tegutsevaid ettevõtjaid. See tähendab, et lisaks ettevõtjate koolitamisele on oluline, et ka linna- ja vallavalitsuse ametnikud omaksid teadmisi ettevõtluse arendamisest ja kohalikul tasandil ettevõtte loomise tingimustest, kaasnevatest piirangutest ning probleemidest. Need teadmised on olulised mõistmaks, millised toetusmeetmed millises piirkonnas on vajalikud. Suhtlus ettevõtjatega on parim viis, kuidas välja selgitada ettevõtjate koolitusvajadus ja nende probleemid. Kohalike äritingimuste parendamise valguses peetakse Taanis oluliseks, et ei esineks liigset bürokraatiat, mis võib takistada ettevõtlustegevuse läbiviimist. Samuti on eelmainitud kolme riigi ühiseks ettevõtluse toetamise jooneks koostöövõrgustike ning ettevõtluse edendamise organisatsioonide loomine, mis toetaksid nii alustavaid kui ka juba tegutsevaid ettevõtjaid. (Noorkõiv *et al.*, 2020, lk 22–25)

Maaeluministeeriumi poolt tellitud uuringu tulemuste põhjal on võimalik välja tuua valdkonnad, mille parendamisele on võimalik nii kohalikul kui ka riiklikul tasandil kaasa aidata. Konkurentsivõime parandamise juures on oluline lisaks riiklikule tasandile ka ettevõtjate enda panus. Turustamise tõhustamine, kvaliteedi parendamine ja töötajate koolitamine on meetmed, mida peaksid läbi viima ettevõtted. Riiklikul tasandil saab kaasa aidata konkurentsivõime parandamisele investeerides tootmisseadmetesse ja tootmismahu suurendamisse ja kõrvaldades takistusi eksportturgudele sisenemisel ning tagades juurdepääsu võõrfinantseeringutele. Riiklikul tasandil on võimalik kaasa aidata veel ka taristu arendamisele ehk energiasüsteemide, juurdepääsuteede, internetivõrgu ja

maaparandussüsteemide arendamisele. Üldiselt on hajaasustusega piirkonnas raske leida töökohta ning seetõttu on otstarbekas pakkuda nn tagasirändekapitali noorele perele, kes suundub tagasi elama maapiirkonda, mille kaudu saaks rahastada ettevõtlustegevust, et suurendada nii tagasirännet kui ka ettevõtlusaktiivsust. (Põllumajandusuuringute Keskus, 2019, lk 79–82) Tagasi- ja sissirände suurendamine ning ettevõtlusaktiivsuse suurendamine on muuhulgas oluline ka piirkonna atraktiivsuse ja maaelu jätkusuutlikkuse tagamisel.

Eesti Põllumajandusministeeriumi poolt tellitud uuringust maapiirkonna ettevõtjate olukorra, arengutrendide ja toetusvajaduste kohta selgus, et kuigi ettevõtluse probleemidega tegelemine ei ole kohaliku omavalitsuse (KOV) ülesanne, siis elanikud seda siiski KOVilt ootavad ja sellega tegeletakse rohkemal või vähemal määral. Uuringu tulemustest lähtuvalt on tehtud riigile ettepanekud ettevõtluse toetamiseks maapiirkonnas. Näiteks soovitati rakendada tööjõumaksude soodustusi teatud piirkondadele teatud perioodiks, et elavdada ettevõtlusaktiivsust ja aidata luua uusi töökohti. (Eesti Maaülikool, 2012, lk 311)

On välja selgitatud erinevad abinõud, mida maaettevõtete probleemide lahendamiseks on mõistlik kasutada. Võõrfinantseeringu saamise raskuse probleemi aitavad lahendada spetsiaalsed maaettevõtjatele rahalisi vahendeid pakkuvad finantsasutused ja olemasolevatesse finantsasutustesse spetsiaalsete osakondade loomine, mis lihtsustab maaettevõtjatele võõrfinantseeringu saamist. Samuti tuleks maaettevõtjatele pakkuda soodsamaid intressimäärasid. (Saxena, 2012, lk 28–29) Võõrfinantseeringu saamise lihtsustamine ja soodsamate intressimäärade pakkumine võimaldab maaettevõtjatel vajadusel laiendada oma tegevust, siseneda uutele turgudele ning investeerida ettevõtte arendustegevuseks.

Erinevad autorid on leidnud, et koolitusvõimaluste pakkumine maapiirkondade ettevõtjatele on ettevõtluse arendamiseks hädavajalik. Koolitused võimaldavad maaettevõtjatel olla edukamad, kuivõrd see annab ettevõtte juhtimiseks vajalikke oskuseid ja teadmisi. Maapiirkondade probleem seisneb suuresti asjaolus, et noored ei pea ettevõtlust maapiirkonnas karjäärivõimaluseks. Seetõttu on oluline piirkonna noori motiveerida alustamaks ettevõtlust, pakkudes neile vajalikku abi koolituste ja tugisüsteemide näol. (Saxena, 2012, lk 28–29) Ettevõtlusalaste koolituste läbimisel on

ettevõtjad teadlikumad nii ettevõtlusega seotud võimalustest kui ka võimalikest probleemidest ja ohtudest. See on oluline, et vajadusel suudaks ettevõtja ette näha sündmusi, mis võivad ettevõtte tegevust mõjutada ning rakendada õigeaegselt vastumeetmeid.

Kuna maaettevõtted on maamajanduse arengu jaoks väga oluliseks aspektiks, on nende toetamine vajalik. Eelised, mida ettevõtted saavad erinevatest ettevõtlustoetusprogrammidest on näiteks (Mtisi, 2018, lk 112–115):

- suurenenud tootlikkus,
- paranenud konkurentsivõime,
- parem juurdepääs rahastamisele,
- parem juurdepääs (välis)turgudele,
- paranenud kasumlikkus,
- parem juurdepääs tehnoloogiale,
- parem ettevõtluse jätkusuutlikkus.

Kõik maaettevõtlust hõlmavad ettevõtluse toetusprogrammid peaksid olema loodud vastavalt kohalikele ja ettevõtjate vajadustele. Vaatamata riiklikul tasandil võõrfinantseeringutele juurdepääsu tagamisele ja rahastuspoliitikatele, on maaettevõtjatel endiselt kõrged laenukulud ja kõrged pangatasud. Selle põhjuseks võib olla asjaolu, et maaettevõtjatel ei ole heal tasemel finantsjuhtimist. (Mohd Zin & Ibrahim, 2020, lk 37)

Poolas läbiviidud rakendus- ja arengukavade analüüsist selgus, et maapiirkondade väikese ja keskmise suurusega ettevõtted saavad peamiselt toetuda piirkonnas saadaolevatele vahenditele. Lisaks tuli välja, et mida suurem on ettevõtte, seda väiksem on abi osatähtsus. Samuti on seos investeringul ja ettevõtte asukohal. Mida arenenum piirkond, seda väiksem on rahaline abi. Eelistatakse anda toetusi projektidele, mida rakendatakse piirkondades, kus ettevõtted on rohkem maha jäänud. Samuti eelistatakse anda toetusi neile projektidele, mis aitavad kõige enam kaasa konkurentsivõime suurendamisele – näiteks uuenduslikud IT-tehnoloogiad ja nende kasutuselevõtt. (Chmieliński *et al.*, 2008, lk 71) Saab järeldada, et suuremad ja kauem tegutsenud ettevõtted on iseseisvamad ja ei vaja toimetulekuks nii suurel määral toetusi kui alustavad ja väikesed ettevõtted.

Ettevõtluse edendamiseks maapiirkonnas on palju võimalusi. Kuna ettevõtlus mängib suurt rolli maapiirkondade arengus, on selle edendamine oluline ka kohaliku omavalitsuse ja riigi poolt loodavate toetuste ja hüviste näol, mis loovad eeldused edukaks ettevõtluseks. Erinevad toetusstiimulid, toetused, soodustused ning piirkondliku ulatuse ja süsteemse lähenemisega ettevõtluspoliitika aitavad edendada maaettevõtlust. Paljud ettevõtjad võivad vältida ettevõtte loomist maapiirkonda, kuna ettevõtlust takistavateks teguriteks on näiteks halval tasemel infrastruktuur, vee- ja kanalisatsioonisüsteemide puudus, toodetele ja teenustele väike klientuur. Kuna maapiirkonna elanikel võib olla vähene teadlikkus ettevõtlusest ja neil puudub ettevõtlusalane haridus, peetakse oluliseks, et kohalik omavalitsus toetaks alustavaid ettevõtjaid ka ettevõtlusalaste koolituste näos. See omakorda võib julgustada inimesi uute ettevõtete loomisele.

2. ETTEVÕTLUST MÕJUTAVAD TEGURID LÄÄNERANNA VALLAS

2.1. Lääneranna valla ettevõtluse lühitutvustus ja metoodika kirjeldus

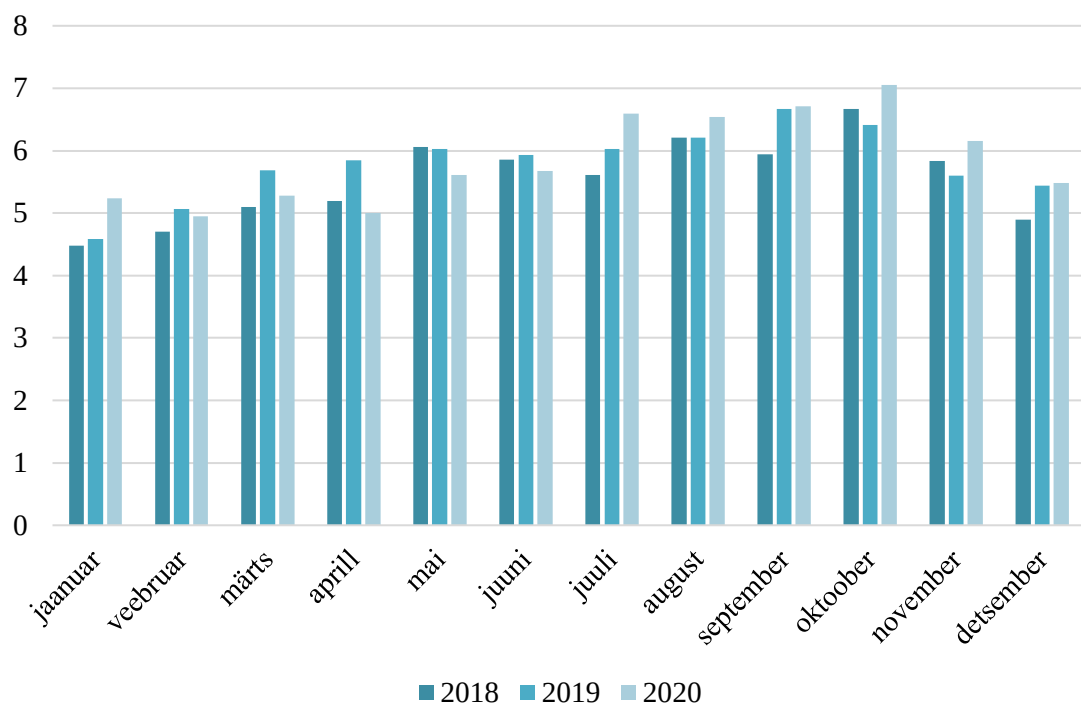
Selles peatükis antakse ülevaade Lääneranna valla ettevõtlusest, kirjeldatakse lõputöö uuringu metoodikat ja analüüsitakse läbiviidud uurimuse tulemusi. Lisaks tehakse tulemuste põhjal Lääneranna vallale ettepanekud ettevõtluse toetamiseks ja ettevõtlusaktiivsuse suurendamiseks.

2017. aasta sügisel haldusreformi tulemusena ühinesid Hanila, Koonga, Lihula ja Varbla vald ning moodustus uus omavalitsusüksus – Lääneranna vald. Valla pindala 1361 km², mis teeb sellest suurima valla Pärnumaal. (Lääneranna vald, 2018a) 2018. aasta 1. jaanuari seisuga elas Lääneranna vallas 5382 elanikku, 2021. aasta 1. jaanuari seisuga aga 5236 elanikku. Viimase viie aasta statistilisi andmeid võrreldes selgub, et vaid 2018. aasta oli valla sissetulek suurem kui väljaranne. 2020. aastal oli Lääneranna valla asustustihedus 4 elanikku km² kohta. Põhja-Pärnumaa vallas, mis on Lääneranna valla naabervald, on sama aasta asustustihedus 8,1 elanikku km² kohta. (Statistikaamet, 2021b) Pärnumaal on Lääneranna vald rahvaarvu poolest neljandal kohal, vähem elanikke on Kihnu, Saarde ja Häädemeeste vallas (Siseministeerium, 2021). Pärnumaa kohalikest omavalitsustest on just Lääneranna valla asustustihedus kõige väiksem, millest saab järeldada, et tegemist on suure hajaasustusega piirkonnaga.

Äriregistri andmetel oli 12.03.2021 seisuga Lääneranna valda registreeritud 1039 ettevõtet (Äriregister, 2021). Maksu- ja Tolliameti andmetel oli 2021 veebruaris Lääneranna valda registreeritud 794 osaühingut ja aktsiaseltsi, kes on olnud sel perioodil vähemalt ühe päeva maksukohustlaste registris. Võrreldes 2018. aastaga, mil registreeritud ettevõtteid oli 685, on ettevõtete arv kasvanud 109 võrra. Lääneranna valla

territooriumil tegutsevaid äriühinguid, kellel on töötajad või käive, oli 2021 veebruari seisuga 230. (Maksu- ja Tolliamet, 2021) Võttes võrdluseks Äriregistri andmed, millest selgub, et 2021 aasta veebruaris on kokku Lääneranna valda registreeritud üle 500 äriühingu, saab järeldada, et mitte kõik Lääneranna valda registreeritud ettevõtjad ei ole aktiivsed ega oma käivet ja töötajaid.

Alljärgnev joonis 4 võrdleb Lääneranna valda registreeritud ettevõtete käivet miljonites eurodes kuude lõikes aastatel 2018, 2019 ja 2020. Arvesse on võetud käibemaksukohustlaseks registreerinud äriühingud ja füüsilisest isikust ettevõtjad. 2020. aasta kevadel langes ettevõtete käive märkimisväärselt võrreldes varasemate aastatega, kuid alates aasta teisest poolest tõusis deklareeritud käive märgatavalt võrreldes eelneva kahe aastaga. (Statistikaamet, 2021c)

Joonis 4. Lääneranna valla ettevõtete deklareeritud käive kuus miljonites eurodes. Allikas: Statistikaamet, 2021c.

Tabelis 3 (vt lk 27) on välja toodud Lääneranna valla suurimad tööandjad koos ettevõtte töötajate arvuga. Lisaks on välja toodud Eesti Majanduse Tegevusalade Klassifikaatori (EMTAK) järgi määratud põhitegevusalad. Lääneranna valla suurim tööandja on 1991.

aastal asutatud K.Met AS. Ettevõtte põhitegevusalaks on traaditoodete, kettide ja vedrude tootmine ning ettevõttes oli 31.03.2021 seisuga 76 töötajat. Teisena on suurimaks tööandjaks samuti 1991. aastal asutatud mõrditootmisega tegelev Uninaks AS, kus 31.03.2021 seisuga oli 39 töötajat. (Inforegister, 2021)

Tabel 3. Lääneranna valla suurimad tööandjad

Ettevõte	Töötajate arv	EMTAK
K.Met AS	76	traaditoodete, kettide ja vedrude tootmine
Uninaks AS	39	mõrditootmine
Lihula Maaparandus AS	34	mujal liigitamata rajatiste ehitus
Kirbla OÜ	34	piimakarjakasvatus
Vikträ OÜ	33	kontori- ja kauplusemööbli tootmine
EH Connector OÜ	29	mootorsõidukite muude osade tootmine
Kvaliteetaken OÜ	28	plastuste, -akende, -vaheseinte jms tootmine
Narma OÜ	26	vaipade ja vaipkatete tootmine
L&L AS	23	sõitjate muu maismaavedu
Mutionu OÜ	19	kaubavedu maanteel

Allikas: Inforegister, 2021

Kuigi elanike arv Lääneranna vallas on järjest vähenenud, siis juriidiliste isikute arv on seevastu pidevalt suurenenud. Samuti on kasvanud ettevõtete deklareeritud käive 2020. aastal võrreldes 2019. ja 2018. aastaga. Nendest andmetest võib järeldada, et vaatamata elanikkonna vähenemisele, on Lääneranna valla ettevõtlus pidevas kasvamises ja arenemises.

Töös kasutatakse kombineeritult nii kvantitatiivset kui kvalitatiivset uurimismeetodit. Kvantitatiivne uurimismeetod võimaldab teha laiema uuringu, kaasates suurema hulga uuritavaid ning seeläbi luua üldistusi ja seoseid. Kvalitatiivset uurimismeetodit kasutatakse põhjuste ja arvamuste mõistmiseks, see annab ülevaate probleemist ning võimaldab seda selgitada. Kasutades nii kvantitatiivset kui kvalitatiivset uurimismeetodit, on võimalik saavutada laiem ja sügavam mõistmine uuritavast teemast. Kombineeritud uurimismeetodiga on võimalik uuritavat teemat vaadelda erinevate nurkade alt ning välja selgitada võimalikke vastuolusid. (Walliman, 2010, lk 113–146) Kvantitatiivset meetodit kasutatakse ankeetküsitluses, milles selgitatakse välja, millised teoorias välja toodud maaettevõtluse probleemid mõjutavad Lääneranna valla ettevõtjaid. Lisaks selgitatakse välja ettevõtjate ootused ettevõtluse toetamise osas Lääneranna valla poolt. See annab sisendi Lääneranna vallale ettepanekute esitamisele lõputöö eesmärgi täitmiseks.

Kvalitatiivset uurimismeetodit kasutatakse dokumendianalüüsis ja intervjuu läbiviimisel kohaliku omavalitsuse esindajaga. Seeläbi on võimalik välja selgitada, kuidas Lääneranna vald tänasel päeval panustab ettevõtlusaktiivsuse suurendamisse ja ettevõtluse toetamisesse ning kas valla tegevus vastab ettevõtjate ootustele.

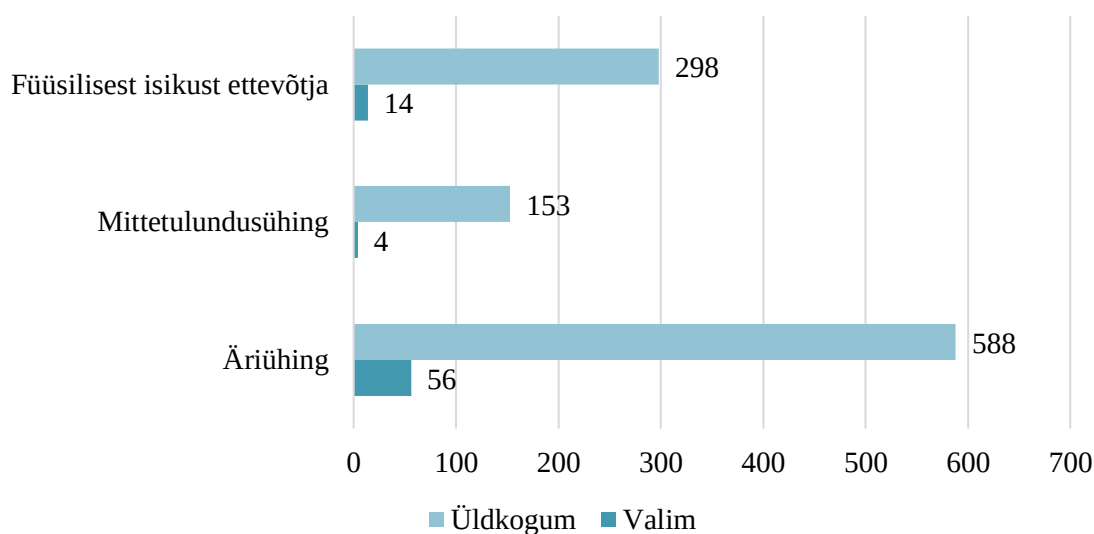
Kombineeritud uurimismeetodi kasutamine võimaldab anda täpse ülevaate uuritud teemast ning aitab välja selgitada, millised on ettevõtjate ootused kohalikule omavalitsusele ning kuidas vald on seni ettevõtlust toetanud ja millised eesmärgid on tulevikus. Kasutatavaid andmekogumismeetodeid, infoallikaid, nende kasutamise aega ja väljundeid selgitab järgnev tabel 4.

Tabel 4. Andmekogumismeetodid ja infoallikad

Andmekogumis-meetod	Infoallikad	Aeg	Väljund
Veebipõhine uuring	Eesti Statistikaamet, Maksu- ja Tolliamet, Äriregister, Inforegister	veebruar – märts 2021	Selguvad statistilised andmed Lääneranna valla ja piirkonna ettevõtluse kohta
Dokumendianalüüs	Lääneranna valla arengukava	veebruar – märts 2021	Lääneranna valla arengu põhimõtete ja suundumuste analüüs ettevõtluse osas, valla ettevõtlusealaste eesmärkide ja nende elluviimiseks kavandavate tegevuste välja selgitamine
Ankeetküsitlus	Lääneranna valla ettevõtjad	17.03.2021 – 07.04.2021	Lääneranna valla ettevõtjate arvamus ja hinnang Lääneranna valla ettevõtluskeskkonna kohta
Poolstruktureeritud intervjuud	Lääneranna valla arendusjuht ja abivallavanem, endise Hanila valla vallavanem	märts – aprill 2021	Lääneranna valla senine tegevus ja edasised eesmärgid ettevõtluse arendamiseks

Veebipõhise uuringu (vt lk 25) tulemusel tuuakse välja Lääneranna valla statistilised näitajad ehk elanike arv ja selle muutus, piirkonna asustustihedus. Lisaks esitatakse valla ettevõtjate kohta andmed – valda registreeritud ettevõtjate arv ning 2018, 2019 ja 2020 aastate müügitulu muutus kuude lõikes. Ankeetküsitluse küsimused on välja töötatud käesoleva lõputöö esimeses peatükis sisalduva teooria põhjal (vt lisa 1). Lõputöö ankeetküsitlusega selgitatakse välja Lääneranna valla ettevõtjate ootused ettevõtluse

toetamiseks kohaliku omavalitsuse poolt. Selleks viiakse läbi veebipõhises küsitluskeskkonnas 21 küsimusest koosneva ankeetküsitluse (vt lisa 2) Lääneranna valla ettevõtjate seas. Üldkogumiks on 1039 ettevõtet, mis on 12.03.2021 seisuga Äriregistri andmetel Lääneranna valda registreeritud. Valim on 74 ettevõtet. Valim moodustati juhuslikkuse meetodil nende ettevõtete seas, kellel on Inforegistri andmetel 2020. aastal olnud töötajad ja/või käive. Kutse uuringus osalemiseks saadeti ettevõtjatele kahel korral. Joonisel 5 on välja toodud ankeetküsitluses osalenute üldkogumi ja valim.

Joonis 5. Lääneranna valda registreeritud ettevõtted 12.03.2021 seisuga ja ankeetküsitluse valim

Lisaks selgitatakse järgnevalt Lääneranna valla senised ettevõtlust arendavad ja seda toetavad tegevused ja edasised eesmärgid ettevõtluse arenguks. Selleks viiakse läbi dokumendianalüüs ja 11 küsimusest koosnev poolstruktureeritud intervjuu valla esindajaga. Intervjuu küsimused (vt lisa 3) põhinevad käesoleva lõputöö esimeses peatükis sisalduval teoorial. Intervjuust Lääneranna valla arendusjuhiga saadi sisend Lääneranna valla abivallavanema ja endise Hanila valla vallavanema intervjukeerimiseks (vt lisa 4). Dokumendianalüüsiga selgitatakse välja ettevõtluse käsitlus Lääneranna valla arengukavas, et aru saada, milline on olnud valla tegevus ettevõtluse arendamisel ning kas ja milliseid eesmärgi vald on ettevõtluse ja selle arendamise osas seadnud.

2.2. Lääneranna valla tegevus ettevõtluse arendamisel

Selgitamaks välja Lääneranna valla endine ja senine tegevus ettevõtluse arendamisel, analüüsitakse ettevõtluse käsitlust Lääneranna valla dokumentides üldplaneeringu ja arengukava põhjal. Lisaks viis autor läbi poolstruktureeritud intervjuu Lääneranna valla arendusjuhiga. Pooletunnine intervjuu toimus 29. märtsil 2021. aastal *Skype* vahendusel. Poolstruktureeritud intervjuu analüüsimiseks kasutab autor kvalitatiivset sisuanalüüsi.

Lääneranna valla arengukavas, mis on valla lühi- ja pikaajalise arengu eesmärgi seadev seadusandlik dokument, on ettevõtlust ja ettevõtluskeskkonda käsitletud mitmes peatükis. Arengukava on koostatud aastateks 2018–2028. Enne valdade ühinemist aastal 2017 oli kõigi nelja endise omavalitsuse (Hanila, Koonga, Lihula ja Varbla) mureks ettevõtluse edendamine, kuna nii käesolevad vahendid kui ka võimalused olid napid. Uues omavalituses suudetakse paremini edendada elukeskkonda ning pakkuda kvaliteetsemaid avalikke teenuspakkumisi, mis tagavad ettevõtjatele vajalikud avalikud teenused. Seeläbi meelitatakse juurde ja hoitakse senist tööelist elanikkonda. Lisaks on suuremal vallal paremad võimalused infrastruktuuri arendada ja luua. Arengukavas tuuakse välja, et kuna asutakse keskustest kaugel, on ettevõtjate logistika kallim kui suuremates keskustest ning vald on sellest ka teadlik. (Lääneranna vald, 2018b, lk 10)

Kuna Lääneranna valla elanikkond väheneb, tuleks luua lisatöökohti ja soodustada ettevõtlust, mis aitaks elanikkonna vähenemist ja väljarännet minimaliseerida. Erasektori poolt pakutavate teenuste kvaliteet sõltub suuresti teenindavate elanike arvust. (Lääneranna vald, 2018b, lk 9)

Strateegilisteks eesmärkideks aastaks 2028 on Lääneranna valla jaoks ettevõtluse tugevuse ja jätkusuutlikkuse hoidmine ja arendamine ning Lihula Piirimäe ja Virtsu ettevõtlus- ja tootmisalade varustamine vajaliku taristuga ning nende aktiivne kasutamine. Lihula Piirimäe ettevõtlus- ja tootmisala arendamine on kavandatud aastateks 2018–2021, Virtsu ettevõtlusala taristu ehitamine on kavandatud aastateks 2019–2028 (Lääneranna vald, 2018b, lk 24).

Alljärgnevas tabelis 5 (vt lk 31) on välja toodud Lääneranna valla arengukavas teostatud SWOT-analüüsi ettevõtlusalased tugevused, nõrkused, võimalused ja ohud. Arengukava

kohaselt on Lääneranna valla tugevuseks pikalt tegutsenud edukad tööstus-, põllumajandus-, transpordi-, kaubandus- ja ehitusettevõtted. Enamik juhtidest on Lääneranna valla elanikud. Vallas ei ole välja kujunenud kindlat ülekaalus olevat ettevõtet või majandusharu. Lihula linnas, mis on valla keskus, on esindatud mitmed tööstused, sh toiduainete-, ehitusmaterjalide- ja majaehitustööstused. Tänu valla suurele territooriumile ja hõredale asustusele on võimalik paigutada ettevõtlus- ja tootmisalasid nii, et need üksteist ei segaks. Nõrkustena saab välja tuua, et ainus linn Lihula ja valla asulad on väiksed, et võistelda võrdsena suuremate keskustega ettevõtete ja investorite kohale meelitamises. (Lääneranna vald, 2018b, lk 5)

Tabel 5. Lääneranna valla SWOT-analüüs

Tugevused: Pikalt tegutsenud erineva tegevusalaga ettevõtted Ei ole välja kujunenud ülekaalus majandusharu Valla keskkuses esindatud mitmed tööstused Võimalik paigutada ettevõtlus- ja tootmisalad teineteist segamata	Nõrkused: Ainus linn ja asulad ei suuda võistelda võrdsena suuremate keskustega Investorite ja uute ettevõtete kohalemeelitamine keeruline
Võimalused: Mitmekesine looduskeskkond Loodusressursside ja põllumajandustoodangu kohapealne väärindamine	Ohud: Elanikkonna vähenemine Kaubandus- ja teenindussektori taandareng

Allikas: Lääneranna vald, 2018b, lk 5–8

Võimalustena võiks Lääneranna valla ettevõtluse mitmekesistamiseks ja arendamiseks loodusressursse (metsandus, kalandus, jahindus) ning põllumajandustoodangut väärindada kohapeal. Mitmekesist looduskeskkonda on võimalik kasutada nii puhke- kui ka turismiettevõtluse arendamiseks ning valla elanike huvi turismiettevõtlusega alustamiseks. Ohtudeks on kaubandus- ja teenindussektori taandareng ja elanikkonna vähenemine, mis ei soodusta ettevõtluse arendamist. (Lääneranna vald, 2018b, lk 6–7)

Lääneranna valla peamiseks väljakutseteks seoses ettevõtlusega on selle tarbeks vajaliku taristu ajakohastamine ja laiendamine. Lisaks Lihula ja Virtsu ettevõtlus- ja tootmisalade arendamine, millede taristu ehitusprojektid on juba koostatud. Ka valla elanike ettevõtlusaktiivsuse tõstmine võib osutada väljakutseks. (Lääneranna vald, 2018b, lk 8)

Dokumendianalüüsi tulemusena saab öelda, et Lääneranna vald on välja selgitanud piirkonna ettevõtlusega seotud tugevused, nõrkused, võimalused ning ohud. Samuti on vald seadnud strateegilised eesmärgid 2028. aastaks, millest peamised on ettevõtluse tugevuse ja jätkusuutlikkuse hoidmine. Suurimaks ohuks ettevõtlusele peab Lääneranna vald elanikkonna vähenemist.

Lääneranna valla arendusjuht tõi välja, et otseseid ettevõtlustoetuseid vallal ei ole, küll aga käib ettevõtluse toetamine suuresti läbi taristu korrashoiu. Lisaks peab vald oluliseks, et oleks võimalikult hea elukeskkond, mis tagab selle, et inimesed tahavad valda elama tulla ja neil oleks töövälisel ajal midagi teha. Samas tõdeb arendusjuht, et Lääneranna vallal ei ole ettevõtluse toetamiseks nii suuri võimalusi kui mõnel suuremal omavalitsusel või linnal. Lääneranna valla ettevõtluspoliitika alla kuulub ka Lihulas oleva tööstusala arendamine. Täiendavalt mainis arendusjuht, et vald üritab ettevõtjaid võimalikult vähe segada. (M. Källe, suuline vestlus, 29.03.2021)

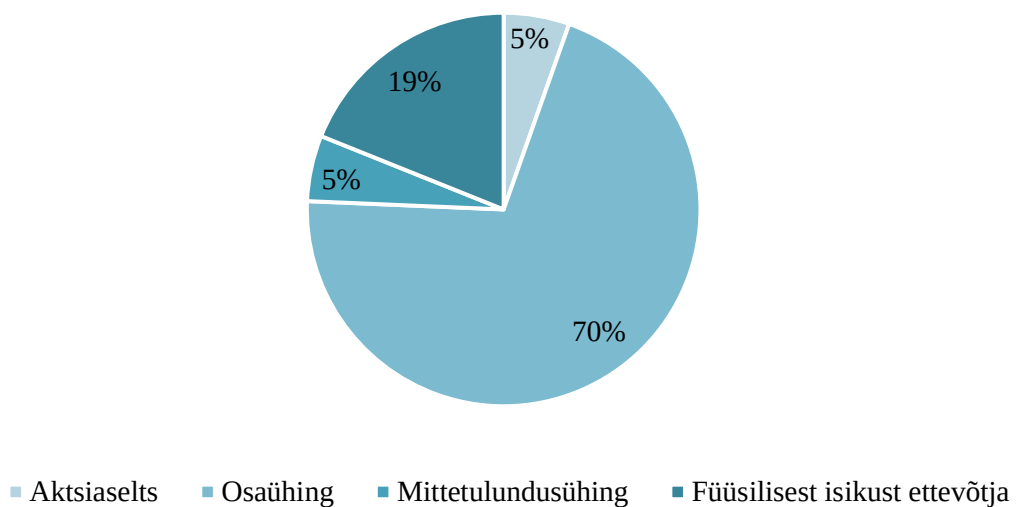
Taristu korrashoiule kulub märkimisväärne osa valla eelarvest, kuna Lääneranna vallas on üle 500 kilomeetri teid, millest umbes 30 km on tänavad Lihulas ja Virtsus. Arendusjuht nendib, et kuna teid on palju, siis võib tekkida olukord, kus mitmes kohas ei paista välja, et vald panustaks teede korrashoidu. 2021. aasta kevadel alustatakse Lihulas Penijõe teel joogiveetrassi ja kanalisatsiooni väljaehitamist, mis mõjutab otseselt kahte ettevõtet, kellel puudub siiani ühendus Lihula joogivee võrguga. Samad lahendused on ette nähtud ka valla suurimasse asulasse Virtsu, kuid investeerimise selleks, et projekt ellu viia, on sadu tuhandeid eurosid. (M. Källe, suuline vestlus, 29.03.2021)

Tuginedes teooriale (vt lk 20), millest selgus üheks maaettevõtlust toetavaks meetmeks ettevõtlusõppe lisamine keskhariduse õppekavadesse, pidas autor vajalikuks välja selgitada kui oluliseks peab seda Lääneranna vald. Lääneranna valla hariduse-, kultuuri- ja sotsiaalosakonna abivallavanem tõdes, et õppekavadesse ettevõtlusõppe lisamine on tänasel päeval väga vajalik. Lisaks on õpilastele parem, kui ettevõtlusega seonduvat selgitab neile piirkonnas tuntud ettevõtja. Veel peab ta oluliseks piirkonna ettevõtjate koostööd haridusasutuste ja kohaliku omavalitsuse vahel. (E. Täht, e-kiri, 06.04.2021) Valla arendusjuht märkis, et ettevõtluse ja selle õppega on Lihula koolis tegeletud ka varem. Lisaks on Virtsu koolis korraldatud ettevõtluslaagrit, et näidata noortele teoreetilist ja praktilist poolt ettevõtlusest. (M. Källe, suuline vestlus, 29.03.2021)

Lääneranna vallas toetatakse ettevõtlust peamiselt läbi taristu korrashoiu. Samuti üritab vald pidevalt parandada elukeskkonda, et pidurdada elanikkonna väljarännet ja suurendada sisserännet. On väga oluline, et Lääneranna vallas elaval inimesel oleks ka vabal ajal piisavalt tegevusi ja võimalusi tegeleda erinevate hobidega. See aitab luua nii noortele kui ka vanematele elanikele elukeskkonna, kust nad ei soovi lahkuda.

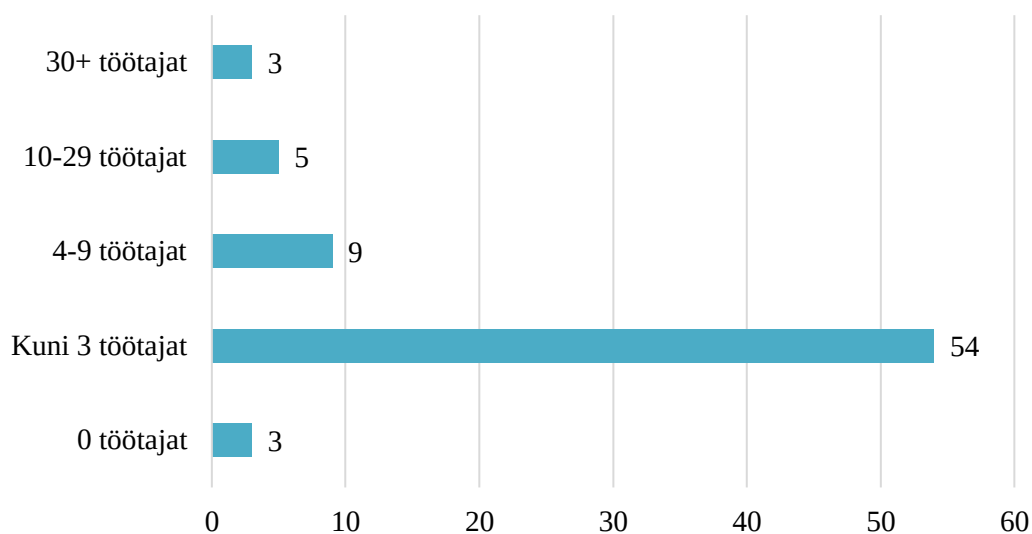
2.3. Lääneranna valla ettevõtluse uuringu tulemuste analüüs ja järeldused

Käesolevas alapeatükis esitatakse autori poolt läbi viidud uuringu tulemuste analüüs. Samuti lisatakse neile täiendavalt Lääneranna valla arendusjuhiga läbiviidud poolstruktureeritud intervjuus selgunud valla poolsed seisukohad ettevõtluse arenguks. Peatüki lõpus tuuakse välja uuringu tulemuste analüüsi põhjal tehtud järeldused ning ettepanekud. Uuringus osalenud ettevõtjate õigusliku vormi jagunemist kirjeldab alljärgnev joonis 6.

Joonis 6. Uuringule vastanud ettevõtjate õiguslik vorm

Analüüsides uuringus osalenud ettevõtjate töötajate arvu, selgub, et keskmine töötajate arv uuringus osalenute seas on viis töötajat. Kõige rohkem esines kuni kolme töötajaga ettevõtteid (vt joonis 7, lk 34). Kõige vähem oli üle 30 töötaja ja mitte ühegi töötajaga ettevõtteid. Kusjuures mitte ühegi töötajaga ettevõtteid olid vaid mittetulundusühingud.

Joonis 7. Uuringus osalenud ettevõtete töötajate arv

Uuringus osalenud ettevõtete keskmine tegutsemisaeg on 11,3 aastat. Kõige pikem tegutsemisaeg on 60 aastat ja kõige lühem vaid üks aasta. Selgitamaks välja, kas ettevõtte vanus ja töötajate arv on omavahelises seoses, koostas autor korrelatsioonianalüüsi. Korrelatsioonianalüüsist selgub, et korrelatsioonikordaja ettevõtte tegutsemisaja ja töötajate arvu vahel on 0,43. See tähendab, et nende näitajate vaheline seos on keskmise tugevusega.

Lisas 5 on välja toodud uuringus osalenud ettevõtete tegevusalad. Ühetaolised tegevusalad on viidud ühte kategooriasse. Näiteks tegevusala „ehituslikku laadi remonttööd“ on kategoorias „ehitus.“ Põllumajanduse alla kuulub ka looma- ja teraviljakasvatus. Uuringus osalenutest 20% märkis oma tegevusalaks ehituse, mis teeb sellest kõige levinuma tegevusala.

Uuringus osalenutest 37,8% märkis, et ettevõtte tegutses endise Hanila valla territooriumil. 6,8% vastanutest märkis endiseks omavalitsusüksuseks Koonga, 35,1% Lihula ning 9,5% Varbla. 6,8% vastanutest on asutanud oma ettevõtte peale 2017. aasta haldusreformi, mil eelnimetatud omavalitsusüksused liitusid üheks. Neli uuringus osalenut märkis tegutsemispiirkonnaks mitu endist omavalitsusüksust.

Alljärgnev tabel 6 (vt lk 35) näitab, kui suur osa uuringus osalenud ettevõtete tegevusest toimub Lääneranna vallas. Tunduvalt üle poolte ehk 63,4% uuringus osalenutest märkis,

et nende tegevusest 76–100% toimub Lääneranna vallas. 31% vastanutest toimub alla poole ettevõtte tegevusest Lääneranna vallas.

Tabel 6. Ettevõtete tegevuse osakaal Lääneranna vallas

	0–25%	26–50%	51–75%	76–100%	Kokku
AS	1	-	-	3	4
FIE	-	-	-	14	14
MTÜ	-	-	-	4	4
OÜ	10	12	4	26	52
Kokku	11	12	4	47	74

Teooriast (vt lk 9) selgus, et kõige laialdamaselt tunnustatud roll, mida maaettevõtjad täidavad, on töökohtade loomine. Seetõttu paluti uuringus osalenud ettevõtjatel hinnata, kuivõrd vastutavana nad tunnevad end Lääneranna valda uute töökohtade loomise ja sissetulekute taseme eest (vt tabel 7). Täielikult vastutavana tundis end uuringus osalenutest vaid üks ettevõtja, mis on tegutsenud 3–6 aastat. Ligi 49% vastanutest pidas end vastutavaks või pigem vastutavaks. 50% vastanutest arvasid, et nad ei ole eriti või üldse vastutavad Lääneranna valda uute töökohtade loomise ja sissetulekute taseme eest.

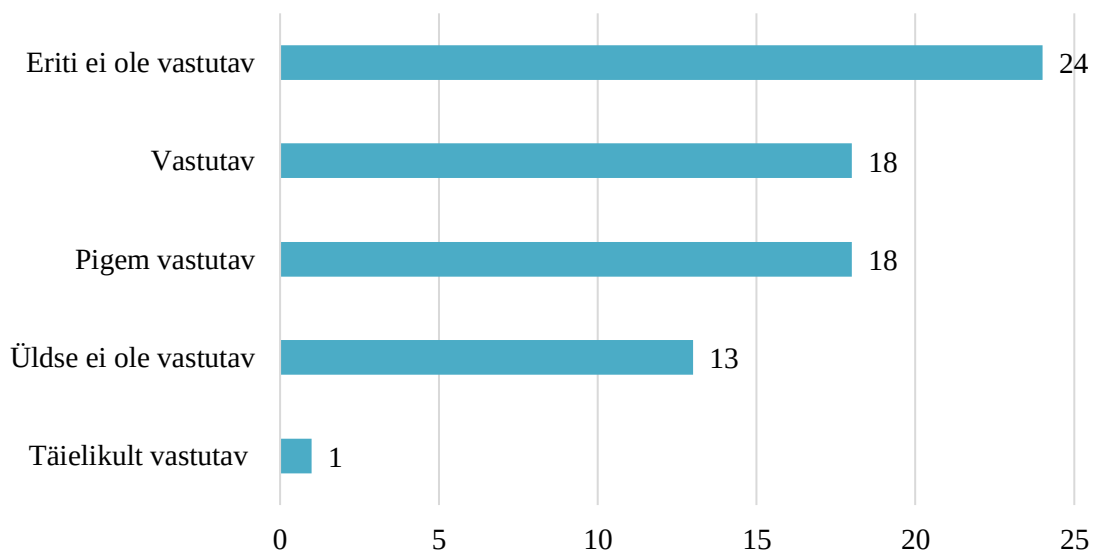
Tabel 7. Ettevõtte vanuse ja uute töökohtade loomise ning sissetulekute taseme eest vastutamise seos

Ettevõtte vanus (aastat)	Uute töökohtade loomise ja sissetulekute taseme eest vastutamine					Kokku
	Üldse ei ole vastutav	Eriti ei ole vastutav	Pigem vastutav	Vastutav	Täielikult vastutav	
Kuni 2	2	1	3	1	-	7
3–6	4	7	5	3	1	20
7–12	5	10	3	5	-	23
13–20	1	2	4	6	-	13
20+	2	3	3	3	-	11
Kokku	14	23	18	18	1	74

Sagedustabelist selgub, et uuringust ei tulnud esile märkimisväärset seost ettevõtte tegutsemisaja ja töökohtade loomise ja sissetulekute taseme eest vastutamise vahel. Küll aga ligi 60% kuni kolme töötajaga ettevõtjat hindasid, et nad ei ole üldse või eriti vastutavad. Sellest saab järeldada, et kuigi ettevõtte vanusest ei sõltunud hinnang uute töökohtade loomise ning sissetulekute taseme vastutamise eest, siis väiksema töötajate arvuga ettevõtted tunnevad ennast selle eest vähem vastutavana võrreldes 10 ja rohkema töötajaga ettevõtetega.

Intervjuust valla esindajaga selgus, et Lääneranna vald saab töökohtade loomisele kaasa aidata kaudselt – peamiselt läbi taristu ja elukeskkonna arendamise. Omavalitsus peab oluliseks, et Lääneranna vallas elavatel inimestel oleks ka töövälisel ajal midagi teha. (M. Källe, suuline vestlus, 29.03.2021)

Samuti selgus teooriast (vt lk 7), et maaettevõtlusel on väga suur roll piirkonna majanduskasvu tagamisel. Uuringus osalenutel paluti anda hinnang, kui vastutavana nad tunnevad end Lääneranna valla majanduskasvu eest (vt joonis 8). Majanduskasvu eest täielikult vastutavana tundis end vaid üks ettevõtja. Ligi pool ehk 48,6% vastanutest tundsid, et nad on majanduskasvu eest pigem vastutavad ja vastutavad. Üldse mitte vastutavana tundis ennast 13 ettevõtjat.

Joonis 8. Hinnang Lääneranna valla majanduskasvu eest vastutamisel

Uuringus osalenutest 40,5% arvas, et ettevõtte tegutsemine Lääneranna vallas toob kaasa suuremad tegevuskulud võrreldes mõne muu piirkonnaga. Ligi 11% uuringus osalenud ettevõtjatest hindasid tegevuskulude suurust Lääneranna vallas oluliselt väiksemateks. 20% vastanutest hindasid tegevuskulude suurust muude piirkondadega võrreldes samaks. Selgitamaks välja, kas tegevuskulude suuruse hinnangu ja ettevõtte töötajate arvu vahel on seos, koostas autor sagedustabeli (vt tabel 8, lk 37).

Tabel 8. Töötajate arvu ja tegevuskulude suuruse hinnangu vaheline seos

Töötajate arv	Tegevuskulude suurus võrreldes mõne muu piirkonnaga						Kokku
	Oluliselt väiksemad	Veidi väiksemad	Samad	Veidi suuremad	Oluliselt suuremad	Raske öelda	
Kuni 3	8	6	11	11	14	7	57
4–9	-	3	1	1	1	2	8
10–29	-	2	3	-	1	-	6
30+	-	-	-	2	1	-	3
Kokku	8	11	15	14	17	9	74

Sagedustabelist selgub, et ettevõtte töötajate arvu ja tegevuskulude suuruse hinnangu vaheline seos on väiksemate ettevõtete puhul minimaalne. Kõik uuringus osalenud üle 30 töötajaga ettevõtjad hindasid tegevuskulusid Lääneranna vallas veidi või oluliselt suuremateks. Sealjuures hindasid nad, et suured transpordikulud ja piirkonna kaugus suurematest keskustest mõjutavad nende ettevõtte tegevust. Eelnimetatud ettevõtetest kahe tegevusala on tootmine ning ühel põllumajandus. Sellest saab järeldada, et suuremate ettevõtete toodangu transpordikulud võivad olla Lääneranna valla piirkonna eripärade tõttu kõrgemad, kui suurematele keskustele lähemal olevates piirkondades.

Lisaks koostas autor sagedustabeli (vt tabel 9, lk 38) ettevõtte vanuse ja tegevuskulude suuruse hinnangu vahelise seose leidmiseks. Ligi 35% 7–12 aastat tegutsenud ettevõtjatest hindas, et tegevuskulude suurus Lääneranna vallas võrreldes mõne muu piirkonnaga on oluliselt suurem. Tegevuskulusid oluliselt või veidi väiksemateks pidas umbes 39% uuringus osalenud ettevõtjatest, kusjuures tegevuskulusid oluliselt väiksemateks pidasid eelkõige 13–20 aastat tegutsenud ettevõtted – 27% vastanutest selles vanusegrupis arvas, et võrreldes mõne muu piirkonnaga on tegevuskulude suurus Lääneranna vallas oluliselt väiksem. Uuringus osalenud ettevõtjad, kes on kauem tegutsenud, hindasid tegevuskulusid Lääneranna vallas võrreldes muu piirkonnaga pigem suuremaks. Ligi 55% üle 20 aasta tegutsenud ettevõtete vanusegrupist hindasid tegevuskulusid veidi või oluliselt suuremateks. Umbes 35% samast vanusegrupist hindasid tegevuskulude suurust teiste piirkondadega võrreldes samaks.

Tabel 9. Ettevõtte vanuse ja tegevuskulude suuruse vaheline seos

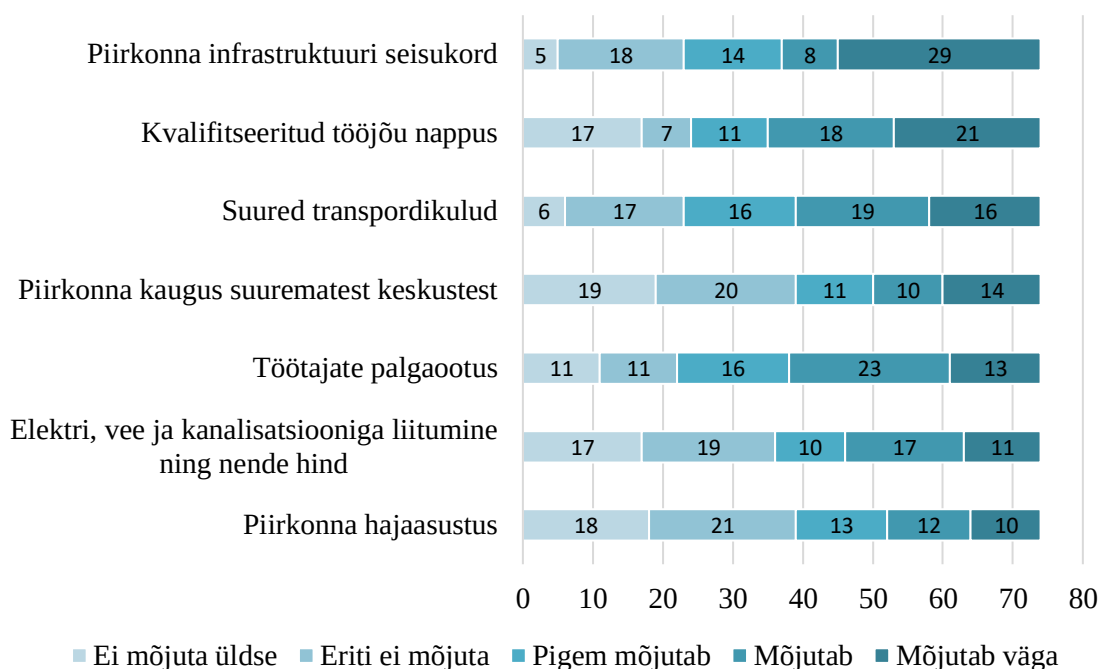
Ettevõtte vanus (aastat)	Tegevuskulude suurus võrreldes mõne muu piirkonnaga						Kokku
	Oluliselt väiksemad	Veidi väiksemad	Samad	Veidi suuremad	Oluliselt suuremad	Raske öelda	
Kuni 2	1	2	1	2	2	1	9
3–6	1	4	4	5	2	2	18
7–12	3	5	3	2	8	2	23
13–20	3	-	4	1	2	3	13
20+	-	-	4	3	3	1	11
Kokku	8	11	16	13	17	9	74

Alljärgnev tabel 10 näitab seost ettevõtjate võõrfinantseeringu kasutamise ja võõrfinantseeringu saamise raskuse vahel. Vastanutest 47 ettevõtjat ei ole viimase viie aasta jooksul kasutanud võõrfinantseeringut. Vastanutest 27 ehk 36,5% on viimase viie aasta jooksul kasutanud võõrfinantseeringut. Viimase viie aasta jooksul võõrfinantseeringu kasutajatest seitse hindas võõrfinantseeringu saamise raskuse mõju ettevõtte tegevusele minimaalseks. Võõrfinantseeringu kasutajatest üks tundis, et selle saamise raskus mõjutab tema ettevõtte tegevust väga. Kokku tundis 29 ettevõtjat, et võõrfinantseeringu saamise raskus ei mõjuta nende ettevõtte tegevust üldse ja kuus vastanut leidis, et see mõjutab neid väga.

Tabel 10. Võõrfinantseeringu kasutamise ja võõrfinantseeringu saamise raskuse seos

Võõrfinantseeringu kasutamine	Võõrfinantseeringu saamise raskuse mõju ettevõtte tegevusele						Kokku
	Ei mõjuta üldse	Eriti ei mõjuta	Pigem mõjutab	Mõjutab	Mõjutab väga		
Ei	22	14	4	2	5		47
Jah	7	2	4	8	1		27
Kokku	29	21	8	10	6		74

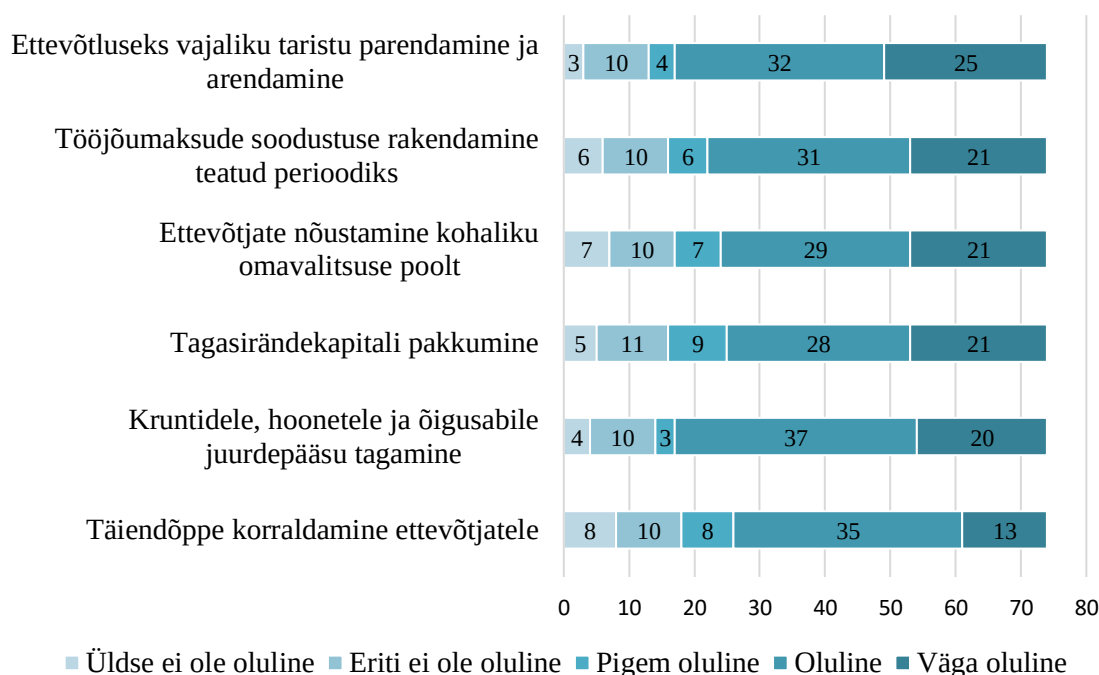
Joonisel 9 (vt lk 39) on välja toodud uuringus osalenute hinnangud peatükis 1.2 väljaselgitatud ettevõtet mõjutavatele teguritele. Kõige vähem mõjutab uuringus osalejaid piirkonna kaugus suurematest keskustest ja piirkonna hajaasustus. Suuremate keskuste all peeti silmas Pärnut, Haapsalut ja Tallinnat. Sellest võib järeldada, et kuigi Lääneranna valla asustustihedus on madal ei mõjuta see ettevõtteid nende ettevõtlustegevuse läbiviimisel. Samas on ettevõtjad välja toonud, et suured transpordikulud mõjutavad nende ettevõtet. Vaid 31% vastanutest tundsid, et suured transpordikulud ei avalda nende ettevõttele mõju.

Joonis 9. Uuringus osalenud ettevõtjate hinnang ettevõtet mõjutavatele teguritele

Samuti ei mõjuta uuringus osalenud ettevõtjaid eriti elektri, vee ja kanalisatsiooniga liitumine ning nende hind. Kõige suuremat mõju avaldab ettevõtjatele piirkonna infrastruktuuri seisukord. Ka kvalifitseeritud tööjõu nappus ja töötajate palgaootus avaldab uuringus osalenud ettevõtjatele suurt mõju.

Alljärgneval joonisel 10 (vt lk 40) on välja toodud uuringus osalenute hinnangud peatükis 1.3 selgunud ettevõtluse toetusmeetmete olulisusele. Kõige olulisemaks peavad uuringus osalejad ettevõtluseks vajaliku taristu parendamist ja arendamist ning kruntidele, hoonetele ja õigusabile juurdepääsu tagamist – 77% vastajatest pidasid mõlemat eelmainitud meedet oluliseks või väga oluliseks. Nendele järgnes tööjõumaksude soodustuse rakendamine teatud perioodiks – 70% vastanutest pidasid seda oluliseks või väga oluliseks. Täiendõppe korraldamine ettevõtjatele sai kõige rohkem „üldse ei ole oluline“ ja „eriti ei ole oluline“ hinnanguid – 24,3% uuringust osalenutest ei pidanud seda kuigi oluliseks. Samas üle poolte vastanutest pidasid seda oluliseks või väga oluliseks.

Joonis 10. Uuringus osalenud ettevõtjate hinnang ettevõtluse toetusmeetmetele

Võrreldes mõne aasta tagusega hindab arendusjuht olukorda seoses kruntide ja hoonete juurdepääsu tagamisega paremaks. Näiteks toob ta välja, et Lääneranna valla keskses, Lihula linnas, Piiri tänaval vahetati möödunud aastal välja tänavalgustus, lisaks sai tänav uue teekatte ning üle viie ettevõtluseks sobivat krunti varustati vee- ja kanalisatsiooniliitumisega. Nendel kruntidel on olemas ka detailplaneering, mis tähendab, et need on võimalik kohe ettevõtjale välja pakkuda. Kuna esimene etapp on läbitud, siis on võimalik ettevõtjal kohe ehitusluba taotlema hakata. See tähendab, et valla keskses on olemas mitmed ettevõtluseks ettevalmistatud krundid. (M. Källe, suuline vestlus, 29.03.2021)

Teiseks väga oluliseks toetusmeetmeks pidasid uuringus osalejad tööjõumaksude soodustuse rakendamist teatud perioodiks. Lääneranna valla arendusjuhi sõnul puuduvad vallal sellise toetusmeetme rakendamiseks võimalused, kuna kohalik omavalitsus makse ei kogu. (M. Källe, suuline vestlus, 29.03.2021) Sellest saab järeldada, et tööjõumaksude soodustuse rakendamisele saaks kaasa aidata üldine riigi ettevõtluspoliitika ja selle muutmine ning arendamine. Küll aga tõdeb endine Hanila vallavanem Arno Peksar, et seadusandlikult ei tohiks takistust olla, kui vald sooviks sellist toetusmeedet rakendada.

See tähendaks aga väga selgete reeglite vastuvõtmist, mille alusel ettevõtja saaks toetust küsida. Sellise toetusmeetme eesmärgiks oleks lõpptulemus – aja möödudes saab ettevõtja ise hakkama ning tuluna tuleb see pikema perioodi vältel kõik eelarvesse tagasi. Veel tõdeb Peksar, et eksperdid ja ka riigi keskvalitsus on üha rohkem arvamusel, et kohalik omavalitsus peaks oma piirkonnas rohkem ettevõtluse arendamisega tegelema. (A. Peksar, e-kiri, 30.03.2021)

Uuringu tulemustest selgus, et ettevõtjad peavad oluliseks ka täiendõppe korraldamist ettevõtjatele. Lääneranna valla arendusjuht tõdeb, et vallal puuduvad toetusmeetmed, et ettevõtja saaks koolituse läbiviimiseks toetust küsida, samuti vald ise ettevõtjaid ei koolita. Ka kohaliku omavalitsuse poolt ettevõtjate nõustamiseks ei ole täna vallas selleks eraldi inimest, kuna selleks puuduvad nii ressursid kui ka sobiv inimene. Küll aga katavad nõustamist erinevad teised ametnikud, kui valla poole pöördutakse. Samas tõdeb Källe, et oleks hea, kui oleks selline ametnik, kes ainult ettevõtjatega tegeleb ja nendega seotud asju korraldab. (M. Källe, suuline vestlus, 29.03.2021)

Teooriast (vt lk 22) selgus, et kuna üldiselt on hajaasustusega piirkonnas keeruline leida töökohta, on otstarbekas pakkuda noortele, kes suunduvad tagasi elama maapiirkonda, nn tagasirändekapitali. Selle kaudu oleks võimalik rahastada ettevõtlustegevust, mis aitaks suurendada piirkonna ettevõtlusaktiivsust. Uuringus osalenud ettevõtjad pidasid sellist toetusmeetmet keskmiselt oluliseks. Lääneranna valla arendusjuht tõdeb, et mingid sarnased meetmed oleks kindlasti vajalikud. Üks asi, mis tundub kitsaskohana, on tööjõu, eriti kvalifitseeritud tööjõu, puudus. Peamiselt seetõttu, et spetsialist loodab eest leida tema standarditele vastavad elamispinnad ja ka tööväliseid tegevused. Arendusjuht tõdeb, et Lääneranna vallas on elamispinnaga keeruline, vallal puuduvad kvaliteetsed korterid, mida inimestele kasutada anda. Mingil määral aitab sellises olukorras ka hajaasustuse programm, mille raames on võimalik väljaspool Lihulat ja Virtsut saada toetust vee- ja kanalisatsioonisüsteemidega liitumiseks. (M. Källe, suuline vestlus, 29.03.2021)

Valla esindaja sõnul on inimesed aina enam otsimas kaugtöö tegemiseks pindasid ja seda on ka valla käest küsitud. Arendusjuhi seisukoha järgi ei peaks kaugtöö tegemiseks sobilike pindade tekitamine olema valla ülesanne, see on võimalus majutajatele, ettevõtjatele ja korteriomanikele, kes saaksid seda teenust pakkuda. (M. Källe, suuline vestlus, 29.03.2021) Ka üks uuringus osalenu tõi välja, et Lääneranna vallavalitsus võiks

ettevõtluskeskkonna parendamiseks luua heade ja kaasaegsete võimalustega kaugtöökeskused suurematesse küladesse ja asulatesse. Lisaks kaugtöökeskusele peab ettevõtja oluliseks, et igas külas ja talus oleks kiire internetiühendus, et maale saaksid elama tulla kõik need, kelle kaugtöö seda võimaldab.

Lääneranna valla ettevõtjate seas läbiviidud uuringu käigus selgitati välja vastanute ootused ettevõtluse toetamiseks Lääneranna valla poolt. Kuigi mitmed vastanud tõid välja, et vald ei ole nende hinnangul ettevõtlust toetanud ja neil puuduvad vallale ootused, siis enim esinenud ootused olid järgnevad:

- taristu parendamine;
- valla kinnisvara kasutuseleandmine soodsa hinnaga või tasuta;
- valla poolne tihedam suhtlus ettevõtjatega;
- avalikud pakkumised, hanked ja samad võimalused kõigile ettevõtjatele;
- ettevõtjate kokkusaamiste korraldamine;
- ettevõtluse toetamine ka väljaspool Lihulat;
- suurte projektide toetamine finantsiliselt, tugi laenude taotlemisel;
- ühistranspordi tõhustamine;
- kiirem asjaajamine ja juriidiline nõustamine;
- elukeskkonna parendamine;
- ettevõtlusalaste koolituste organiseerimine ja läbiviimine;
- interneti kättesaadavuse parendamine;
- avalike teenuste (nt koolid, lasteaiad) hea kvaliteet.

Uuringus osalenud ettevõtjatel paluti tuua välja aspektid, mis on nende hinnangul Lääneranna valla poolt seni hästi tehtud ettevõtluse toetamiseks. Valdav enamus vastanutest ei osanud ühtegi ettevõtlust toetavat tegevust välja tuua. Mitu ettevõtjat tõid välja, et nende hinnangul on tänaseks toetatud ettevõtlust vaid Lihula piirkonnas, muudes kohtades ettevõtluse toetamine puudub. Kusjuures kõik eelneva hinnangu andnud ettevõtted tegutsevad endise Hanila valla piirkonnas. Sellest võib järeldada, et endise Hanila valla piirkonna ettevõtjad ei tunne, et Lääneranna vald ettevõtlustegevust toetaks. Üks ettevõtja tõi välja, et Virtsu ettevõtluskeskust on seni tulemusteta oodatud juba kümme aastat. Vähemalt neli ettevõtjat tunnevad, et Lääneranna vallavalitsus ei tunne

huvi, mida ettevõtja teeb või kuidas hakkama saab. Positiivsed asjad, mida vald on ettevõtjate hinnangul hästi teinud, olid järgmised:

- taristu parendamine,
- vallakeskuses loodud võimalused ettevõtluseks,
- väikeettevõtjate tunnustamine,
- on olnud võimalik rentida hea hinnaga kontoripinda,
- mittetulundusühingute toetamine omaosaluse summaga,
- valla ajalehes kuulutuste ja reklaami avaldamine tasuta.

Sellest saab järeldada, et uuringus osalenud ettevõtjad hindavad valla poolt kõige enam taristu parendamist ja peavad seda kõige paremaks ettevõtlust toetavaks tegevuseks, mis valla poolt tehtud on. Nagu eelnevalt selgus, siis taristu parendamine on ka üks suurimaid ootuseid, mis ettevõtjatel Lääneranna vallale on. Samuti tõi valla arendusjuht välja, et taristu parendamisele ja teede korrashoiule kulub märkimisväärne osa valla eelarvest.

Uuringus osalenud ettevõtjatel paluti tuua välja, mida saaks Lääneranna vallavalitsus teha ettevõtluskeskkonna parendamiseks. Mitmed uuringus osalenud ettevõtjad mainisid, et neil puuduvad ettepanekud vallale. Veidi üle 20% uuringus osalenud ettevõtjatest tõi välja, et Lääneranna vald võiks tunda huvi vallas tegutsevate ettevõtete vastu. Hetkel on neil tunne, et kohalik omavalitsus ei pea oluliseks, kuidas vallas tegutsevatel ettevõtetel läheb ja millised probleemid neil esinevad. Enim esines sellist arvamust 3–6 ja 7–12 aastat tegutsenud ettevõtjate seas.

Samuti arvavad ettevõtjad, et kohalik omavalitsus peaks välja selgitama, millised ettevõtted valla territooriumil tegutsevad. Veel toodi mitmel korral välja, et vald võiks tagada hoonetele ja kruntidele ligipääsu, mida oleks võimalik hea hinnaga rentida või tasuta kasutada ettevõtlustegevuse läbiviimiseks ja soodustada head elukeskkonda, et elanikud sooviksid Lääneranna valda jääda ja ettevõtlusega tegeleda.

Veel tegid uuringus osalenud ettevõtjad järgmised ettepanekud:

- otsida Euroopa Liidu poolseid rahastamise võimalusi ettevõtluse toetamiseks maapiirkonnas;
- ettevõtlusklastri loomine;
- hangete informatsiooni kättesaadavamaks tegemine;

- eraettevõtluse soodustamine;
- planeeringute kiirem menetlemine;
- ettevõtete nõustamine;
- toetada ettevõttega alustamist;
- ürituste korraldamine, kus ettevõtjad saaksid oma tooteid/teenuseid müüa ja tutvustada;
- kohaliku omavalitsuse poolne abi sobivate töötajate leidmiseks;
- juriidiline nõustamine;
- kaugtöökantorite pakkumine;
- ettevõtlusnõuniku ametikoha loomine.

Läbiviidud uuringu tulemusena selgus, et teoorias välja toodud ettevõtluse toetamise meetmeid kohaliku omavalitsuse poolt peavad Lääneranna valla ettevõtjad üldiselt oluliseks. Samuti esineb teoorias väljaselgitatud maaettevõtlusega seotud probleeme ka Lääneranna valla ettevõtjatel, mis mõjutavad nende ettevõtete tegevust. Teoreetilises osas (vt lk 9) selgus, et lisaks uute ettevõtete loomise eest vastutavad ettevõtjad kindlas piirkonnas nii uute töökohtade loomise kui ka sissetulekute taseme eest. Küll aga ei tunne uuringus osalenud Lääneranna valda registreeritud ettevõtjad, et nad oleksid täielikult vastutavad piirkonna majanduskasvu, uute töökohtade loomise ja sissetulekute taseme eest.

Kõige vähem tunnevad uuringus osalejad, et nende ettevõtte tegevust mõjutab kaugus suurematest keskustest ja piirkonna hajaasustus. See tulemus ei olnud oodatav, kuna teoorias (vt lk 14) selgus, et just see on üks peamistest probleemidest, millega maapiirkondade ettevõtjad kokku puutuvad. Kõige rohkem mõjutab uuringus osalenud ettevõtjaid piirkonna infrastruktuuri seisukord ja kvalifitseeritud tööjõu nappus. Kusjuures vaid kuni kolme töötajaga ettevõtjad tundsid, et kvalifitseeritud tööjõu nappus ei mõjuta neid üldse. Kõik üle kümne töötajaga ettevõtja tunnevad, et see mõjutab neid vähemal või rohkemal määral.

Kõige olulisemateks toetusmeetmeteks hindasid uuringus osalenud ettevõtjad ettevõtluseks vajaliku taristu parendamist ja arendamist ning ka kruntidele, hoonetele ja õigusabile juurdepääsu tagamist. Samas hindavad uuringus osalenud ettevõtjad kõige

suuremaks panuseks, mida kohalik omavalitsus on ettevõtluse toetamise jaoks teinud, just taristu parendamist. Kõige vähemoluliseks toetusmeetmeks peeti täiendõppe korraldamist ettevõtjatele.

Lääneranna valla piirkonna üheks suurimaks eeliseks ettevõtluse arenguks on heal tasemel taristu ja pidev infrastruktuuri parendamine, mis võimaldab ettevõtjatel läbi viia oma ettevõtlustegevust ka suurematest magistraalidest eemal. Samuti on arendatud Lihula linnas asuvat tootmisparki, mis võimaldab ettevõtjatel oma tegevus läbi viia selleks spetsiaalselt kohandatud tootmispiirkonnas. Lääneranna valla piirkonna üks suurimaid puuduseid ettevõtluse arenguks on järjepidevalt vähenev rahvaarv. See muudab ettevõtjate jaoks raskeks vajaliku ja kvalifitseeritud tööjõu palkamise, kuna eriti just noored ja haritud inimesed eelistavad elada linnapiirkonnas. Samuti on puuduseks ka piirkonna kaugus suurematest keskustest, mis suurendab oluliselt tooraine ja valmistoodangu transpordikulusid.

Alljärgnevas tabelis 11 (vt lk 46) on tehtud uuringu tulemuste analüüsist lähtuvalt järeldused alustades ettevõtjate jaoks kõige olulisemast. Järelduste põhjal on tehtud ettepanekud Lääneranna vallavalitsusele ettevõtluskeskkonna parendamiseks, mille abil on võimalik suurendada piirkonna ettevõtlusaktiivsust. Nagu uuringu tulemuste analüüsist selgus, siis kõige rohkem mõjutab Lääneranna valla ettevõtjate ettevõtlustegevust piirkonna infrastruktuuri seisukord. Seetõttu on oluline, et vald jätkaks panustamist ja investeerimist taristu korrahoidu. Lisaks tõid ettevõtjad välja, et nad soovivad valla omandis olevat kinnisvara ja krunte ettevõtlustegevuse läbiviimiseks rentida soodsa hinnaga või saada need tasuta kasutusse. Autori ettepanek Lääneranna vallavalitsusele on luua andmebaas, kuhu on koondatud vallale kuuluvad ja kasutuna seisev kinnisvara ning krundid, mille seast ettevõtja saaks vajadusel välja valida endale sobivaima.

Tabel 11. Autori järeldused ja ettepanekud

Järeldused	Ettepanekud
Piirkonna infrastruktuuri seisukord mõjutab ettevõtjate ettevõtlustegevust	Jätkata investeerimist taristu korrahoidu
Ettevõtjad soovivad valla omandis olevat kinnisvara ja krunte ettevõtlustegevuse läbiviimiseks soodsa hinnaga rentida	Luuu andmebaas, milles on nähtaval kõik vallale kasutult seisvad hooned ja krundid
Ettevõtjad arvavad, et vald suhtub neisse ükskõiksest, kirjadele vastamise kiirus aeglane	Näidata üles huvi vallas tegutsevate ettevõtete vastu, luua selleks lisatöökoht ettevõtlusnõunikule, kelle vastutusalasse jääks ettevõtjatega suhtlemine
Ettevõtlust toetatakse vaid valla keskuses Lihulas	Investeerida ettevõtlusesse ka mujal piirkondades
Vald ei julgusta elanikke aktiivselt ettevõtlusega tegelema	Korraldada infopäevi ja ettevõtjate kokkusaamisi huviliste vahel, koordineerida ja vahendada kontakte ning soodustada ettevõtjatevahelist koostööd
Ettevõtlusega alustamine ja tööjõu palkamine kulukas	Leida võimalusi maksusoodustuste rakendamiseks ettevõtjatele, kes palkavad töötaja, kellele makstakse vähemalt valla keskmist brutokuupalka
Piirkonna hea elukeskkond on oluline tegur, mis vähendab elanikkonna vähenemist	Jätkata investeerimist elukeskkonna parendamisse, et seeläbi suurendada ettevõtlusaktiivsust
Interneti kättesaadavuse parendamise vajadus kaugtööks	Selgitada välja piirkonnad, kus esinevad probleemid kiire internetiga
Puuduvad kaugtöökontorid	Julgustada eraettevõtjaid kaugtöökontorite loomiseks

Kuna ettevõtjad Lääneranna vallas pigem tunnevad, et vald suhtub neisse ükskõiksest ja kirjadele vastamise kiirus on aeglane, siis selle probleemi lahendamiseks oleks mõttekas luua lisatöökoht ettevõtlusnõunikule. Ettevõtlusnõuniku vastutusalasse jääks piirkonna ettevõtjatega suhtlemine ning eelnimetatud andmebaasi haldamine. Ettevõtlusnõuniku abil oleks võimalik lahendada või leevendada ka see, et ettevõtjad tunnevad, et vald ei julgusta elanikke aktiivselt ettevõtlusega tegelema. Korraldades infopäevi ja ettevõtjate kokkusaamisi, koordineerides ja vahendades kontakte ning viies vajadusel kokku ettevõtja mõne ettevõtlust toetava organisatsiooniga, suureneks valla panus ettevõtlusaktiivsuse suurendamisse märgatavalt.

Kuivõrd uuringu tulemustest saab järeldada, et ettevõtlusega alustamine ja tööjõu, eriti kvalifitseeritud, palkamine on kulukas, oleks üheks ettevõtluse toetusmeetmeks võimalik rakendada tööjõumaksude soodustust mingiks perioodiks ettevõtjatele, kes maksab töötajale vähemalt keskmist valla brutokuupalka. Pikas perspektiivis suurendaks see ka

valla eelarvet, kuna suur osa sellest tuleb just läbi üksikisiku tulumaksu. Piirkonna hea elukeskkonna tagamine aitab pidurdada väljarännet Lääneranna vallast. Jätkates investeerimist ja panustamist elukeskkonna parendamisse ja arendamisse, on võimalik seeläbi suurendada ka valla ettevõtlusaktiivsust.

Uuringu tulemusi analüüsidest võib järeldada, et valla ettevõtjad tunnetavad huvipuudust valla poolt ettevõtjate ja ettevõtete tegevuse osas. Samas selgus Lääneranna valla arendusjuhiga, et vald üritab ettevõtjaid võimalikult vähe segada. Suur osa uuringus osalenud ettevõtjatest hindas kõige olulisemaks toetusmeetmeks infrastruktuuri parendamist ja taristu korrashoidu. Valla arengukava analüüsist ja intervjuust Lääneranna valla arendusjuhiga selgus, et just eelnimetatud valdkondadesse panustab vallavalitsus kõige rohkem. Seda oli näha ka ettevõtjate poolsest hinnangust vallavalitsuse tegevusele ettevõtluse arendamisel – 13,5% uuringus osalenutest tõi välja, et vallavalitsus on ettevõtluse toetamiseks panustanud taristu korrashoidu. Lisaks on oluline, et vald suhtleks ettevõtjatega aktiivsemalt, tekitamaks neis tunnet, et Lääneranna vald tunneb huvi, millised ettevõtted omaavalituse territooriumil tegutsevad ja kuidas neil läheb.

KOKKUVÕTE

Ettevõtlusel on suur roll piirkonna arengu ja majanduskasvu tagamisel. Seetõttu on maapiirkondade arengu tagamiseks muuhulgas ka oluline, et keskkond, milles ettevõtjad tegutsevad, oleks ettevõtlust toetav ja suurt ettevõtlusaktiivsust soodustav. Maaettevõtlus erineb muust ettevõtlusest asukoha poolest, maaettevõtted tegutsevad eemal suurtest linnalistest keskustest. Vaatamata levinud arvamusele, ei ole maaettevõtlus vaid põllumajandusega tegelevad ettevõtted.

Lääneranna vald asub Pärnu maakonnas ja see loodi 2017. aastal haldusreformi tulemusena endiste Hanila valla, Lihula valla, Koonga valla ja Varbla valla ühinemisel. Lääneranna vallas on noorte osakaal väiksem kui vanemate inimeste osakaal, suurem osa elanikest kuuluvad vanusegruppi 50–64. Lisaks on Lääneranna valla väljaränne suurem kui sisseränne. Sisserände suurendamiseks ja noorte osakaalu suurendamiseks on oluline, et Lääneranna vald panustaks piirkonna ettevõtlusaktiivsuse suurendamisse ja julgustaks elanikke uute ettevõtete loomisele. Uute ettevõtete loomine aitab luua uusi töökohti. Piirkonna atraktiivsuse suurendamiseks on oluline soodustada ettevõtlust ja parendada nii ettevõtlus- kui ka elukeskkonda.

Töö esimeses osas töötati läbi maaettevõtlust käsitlevad teoreetilised allikad, selgitamaks välja sellele iseloomulikud jooned, võimalikud probleemid ja ettevõtluse toetamise meetmed kohalikul tasandil. Kõige suuremaks rolliks, mida maaettevõtted täidavad, peetakse uute töökohtade loomist ja tööpuuduse vähendamist. Üks suurimaid kasutegureid seejuures on hea palgatasemega uute töökohtade loomine, mis suurendab kohaliku omavalitsuse maksutululu. Samuti aitab maaettevõtlus arendada piirkonna infrastruktuurirajatisi ning pidurdada piirkonnast väljarännet. Olulisemate probleemidena maaettevõtluse puhul on teoreetilised allikad välja toonud kauguse turgudest, rahavastiku vähenemise, rahaliste vahendite puudumise ning võõrfinantseeringu saamise raskuse. Kuna maaettevõtlusel on suur roll maapiirkondade arengus, on oluline, et kohalik

omavalitsus looks toetuste ja hüvitiste näol eeldused edukaks ettevõtluseks. Teoreetilistest allikatest selgusid olulised toetusmeetmed maaettevõtlusele, näiteks uute töökohtade loomiseks tööjõumaksude soodustuse rakendamine, ettevõtluseks vajaliku taristu parendamine ja selle arendamine, täiendõppe korraldamine ettevõtjatele ja ettevõtjate nõustamine kohaliku omavalitsuse poolt.

Töö teises osas viidi läbi dokumendianalüüs, poolstruktureeritud intervjuu Lääneranna valla esindajaga ning uuring Lääneranna valda registreeritud ettevõtjate seas. Lääneranna valla arengukava analüüsimise eesmärgiks oli valla arengu põhimõtete ja suundumuste analüüs ettevõtluse osas ning valla ettevõtlusalaste eesmärkide ja nende elluviimiseks kavandavate tegevuste välja selgitamine. Ettevõtjate seas läbi viidud uuringu tulemuste analüüsile lisati täiendavalt Lääneranna valla arendusjuhiga läbiviidud intervjuus selgunud valla poolsed seisukohad ettevõtluse osas. Uuringu tulemuste analüüsist lähtuvalt tehti järeldused ning ettepanekud kohalikule omavalitsusele. Lõputöö eesmärk oli Lääneranna vallale ettepanekute esitamine ettevõtluse toetamiseks ja ettevõtlusaktiivsuse suurendamiseks ja see sai täidetud.

Lääneranna valla ettevõtjate seal läbi viidud uuringu tulemustena selgusid nii ettevõtjate hinnang teooriast selgunud ettevõtet mõjutavatele teguritele kui ka hinnang ettevõtluse toetusmeetmetele. Kõige suuremat mõju uuringus osalenud ettevõtetele avaldab piirkonna infrastruktuuri seisukord, kvalifitseeritud tööjõu nappus ja töötajate kõrge palgaootus. Kõige vähem mõju avaldab piirkonna kaugus suurematest keskustest ja hajaasustus. Kõige olulisemaks toetusmeetmeks peavad uuringus osalenud ettevõtjad ettevõtluseks vajaliku taristu parendamist ja arendamist. Intervjuus valla esindajaga selgus, et just taristu parendamisele ja selle arendamisele kulub suur osa valla eelarvest.

Uuringute tulemuste analüüsist lähtuvalt tehtud järelduste põhjal tehti ettepanekud Lääneranna vallavalitsusele ettevõtluskeskkonna arendamiseks, mis aitab suurendada piirkonna ettevõtlusaktiivsust. Kuna ettevõtjad soovivad valla omandis olevat kinnisvara ja krunte ettevõtlustegevuse läbiviimiseks soodsa hinnaga rentida, peaks Lääneranna vald looma andmebaasi, kus on nähtaval kõik vallale kuuluvad tühjana seisvad hooned ja krundid. Samuti sai uuringu tulemustest lähtuvalt järeldada, et piirkonna infrastruktuuri seisukord mõjutab tugevalt ettevõtjate ettevõtlustegevust. Seetõttu on valla poolt oluline jätkata investeerimist taristu korrahoidu. Uuringu tulemustest sai järeldada, et

ettevõtlusega alustamine ning tööjõu palkamine on alustavale ettevõtjale kulukas. Seetõttu tegi autor Lääneranna vallale ettepaneku maksusoodustuse rakendamiseks. Rakendades maksusoodustusi neile ettevõtjatele, kes palkavad töötaja, kellele makstakse vähemalt valla keskmist brutokuupalka, on võimalik nii suurendada ettevõtlusaktiivsust kui ka pikas perspektiivis suurendada valla maksutululu. Lisaks tegi autor Lääneranna vallale ettepaneku luua töökoht ettevõtlusnõunikule, kelle vastutusalasse jääks nii valla ettevõtjatega suhtlemine kui ka eelnimetatud andmebaasi haldamine. See on oluline, kuna valla ettevõtjatele on jäänud tunne, et vald suhtub neisse ükskõikselt. Ettevõtjatega suheldes ning neid toetades on võimalik muuhulgas tagada see, et nad ei vii oma ettevõtlustegevust mujale piirkonda. Lisaks selgus, et piirkonna hea elukeskkond on oluline tegur, mis vähendab elanike arvu langust. Elukeskkonna parendamisse investeerides on võimalik suurendada piirkonna ettevõtlusaktiivsust, aidata luua uusi töökohti, vähendada piirkonnast väljarännet ning suurendada sissetulust. Need on olulised tegurid piirkonna jätkusuutlikkuse tagamisel.

VIIDATUD ALLIKAD

- Anderson A. R., Osseichuk E., & Illingworth L. (2010). Rural small businesses in turbulent times. *Entrepreneurship and Innovation*, 11(1), 45–56. doi:10.5367/000000010790772449
- Ansari, B., Mirdamadi, S. M., Zand, A., & Arfaee, M. (2013). Sustainable Entrepreneurship in Rural Areas. *Research Journal of Environmental and Earth Sciences*, 5(1), 26-31. doi:10.19026/rjees.5.5635
- Berlingher, V. (2016). Entrepreneurship in the Rural Environment. *Серія Економіка. Бунуєк*, 1(47), 234–240.
- Boateng, N. A. (2012). Promoting rural enterprise growth and development: Lessons from four projects in sub-Saharan Africa. *Rome: International Fund for Agricultural Development*.
- Bosworth, G. (2012). Characterising rural businesses: tales from the paperman. *Journal of Rural Studies*, 28(4), 499–506. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2012.07.002>
- Cabus, P. (2009). Who is rural entrepreneur? https://limo.libis.be/primo-explore/fulldisplay?docid=LIRIAS1738494&context=L&vid=Lirias&search_scope=Lirias&tab=default_tab&lang=en_US&fromSitemap=1
- Chmieliński, P., Feltynowski, M., Jachymek, M., Przybyłowski, A., & Ziomek, A. (2008). Possibilities for supporting rural development in selected European Union policies. *Multiannual Program Reports*. doi: 10.22004/ag.econ.164875
- Dabson, B. (2001). Supporting Rural Entrepreneurship. <https://www.kansascityfed.org/Publicat/Exploring/RC01Dabs.pdf>
- Dinis, A. (2006). Marketing and innovation: Useful tools for competitiveness in rural and peripheral areas. *European Planning Studies*, 14(1), 9–22. doi: 10.1080/09654310500339083

- Drabensott, M., Novack, N., & Abraham, B. (2003). Main streets of tomorrow: growing and financing rural entrepreneurs: a conference summary. *Economic Review*, (88), 73–85.
- Eesti Maaülikool. (2012). *Uuring „Maapiirkonna ettevõtjate olukord, arengutrendid ning toetusvajadus“*.
https://www.agri.ee/sites/default/files/public/juurkataloog/MAAELU/UURINGUD/2012/uuring_maaettevotlus_2012_aruanne.pdf
- Faggio, G., & Silva, O. (2014). Self-Employment and Entrepreneurship in Urban and Rural Labour Markets. *Journal of Urban Economics*, 84, 67–85. doi:10.1016/j.jue.2014.09.001
- Fortunato, M. W-P. (2014). Supporting rural entrepreneurship: a review of conceptual developments from research to practice. *Community Development*, 45(4), 387–408, doi:10.1080/15575330.2014.935795
- Freire-Gibb, L. C., & Nielsen, K. (2014). Entrepreneurship Within Urban and Rural Areas: Creative People and Social Networks. *Regional Studies*, 48(1), 139–153. doi:10.1080/00343404.2013.808322
- Getz, D., & Petersen, T. (2005). Growth and profit-oriented entrepreneurship among family business owners in the tourism and hospitality industry. *International Journal of Hospitality Management*, 24(2), 219–242. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2004.06.007>.
- Go, F. M., Trunfio, M., & Lucia, M. D. (2013). Social capital and governance for sustainable rural development. *Studies in Agricultural Economics*, 115(2), 104–110. doi:10.22004/ag.econ.149406
- Grinberga-Zalite, G., Oganisjana, K., & Surikova, S. (2015). The study of social innovation theoretical framework for enhancing of rural development and agriculture in Latvia. *Economic Science for Rural Development Conference: Proceedings of the 2015 International Conference held in Jelgava, 23-24 April 2015* (pp 205–215).
- Harpa, E., Sorina, M., & Rus, D. (2015). A Predictive Model of Innovation in Rural Entrepreneurship. *Procedia Technology*, 19, 471–478. <https://doi.org/10.1016/j.protcy.2015.02.067>.

- Imedashvili, S., Ivchenko, P., & Kekua, A. (2013). Rural Entrepreneurship: Challenges and Opportunities. [Bakalaureusetöö, Jönköping International Business School] <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:629301/FULLTEXT01.pdf>
- Jayadatta, S. (2017). Major Challenges and Problems of Rural Entrepreneurship in India, *IOSR Journal of Business and Management*, 19(9), 35–44
- Järvpõld, A., & Taal, K. (2015). *Uuring „Kohaliku omavalitsuse roll- ja koostöö ettevõtluse edendamisel“*. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. https://www.mkm.ee/sites/default/files/kokkuvotlik_versioon_-_ettevotluse_edendamine_kohalikes_omavalitsustes.pdf
- Kirsipuu, M. (2010). Strategies for Estonian rural family enterprises. Eesti maapiirkonna pereettevõtete strateegia. *Estonian Discussions on Economic Policy*, (18), 96–120. <https://doi.org/10.15157/tpep.v18i0.875>
- Kirsipuu, M. (2012). Sustainability of Rural Family Enterprises. *Estonian Discussions on Economic Policy*, 20(1), 83–104. <https://doi.org/10.15157/tpep.v20i1.776>
- Knierim, A., & Nowicki, P. (2010). SWOT Analysis: Appraisal of a New Tool in European Rural Development Policies. *Outlook on Agriculture*, 39(1), 65–72. doi:10.5367/000000010791169970.
- Kritzinger, D. (2017). Rural Entrepreneurship and Social Enterprises: supporting Entrepreneurs to Overcome Challenges and Exploit Opportunities Imposed by Rural Areas. [Magistritöö, Johannes Kepler University Linz]. ePUB. <https://epub.jku.at/obvulihs/content/titleinfo/2266829>
- Kumar, A. (2020). Rural Entrepreneurship: Innovation as Strategic Tool. *Cervellopages*, 01(01), 71–79.
- Lillemets, J., & Mõtte, M. (2016). Maaettevõtluse olukord ja areng erinevate tegevusalade ja sektorite lõikes. <http://193.40.25.6/xmlui/bitstream/handle/10492/3766/uuring-2016-maaettevotlus.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Lääneranna vald. (2018a). Üldinfo. <https://www.laanerannavald.ee/>
- Lääneranna vald. (2018b). Lääneranna valla arengukava 2018-2028. <https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4061/0201/8004/arengukava.pdf#>
- Maaeluministeerium. (2020). *Eesti maaelu arengukava 2014–2020*.

- Maksu- ja Tolliamet. (2021). *Ettevõtluse statistika kohalike omavalitsuste kaupa*.
<https://www.emta.ee/et/kontaktid-ja-ametist/avaandmed-maksulaekumine-statistika/ettevotluse-statistika-kohalike>
- Marković, M. (2010). Rural entrepreneurship and sustainable economic development in Serbia. *Economics Of Agriculture*, 57(2), 583–588.
- Meccheri, N., & Pelloni, G. (2006). Rural entrepreneurs and institutional assistance: An empirical study from mountainous Italy. *Entrepreneurship and Regional Development*, (18), doi:371-392. 10.1080/08985620600842113.
- Mirza, A., & M. Reza. (2004). Strategies of Rural Entrepreneurship Development and Creating Employment. *Cooperation Organization of Graduates' Employment*.
- Mohd Zin, L., & Ibrahim, H. (2020). The Influence of Entrepreneurial Supports on Business Performance among Rural Entrepreneurs. *Annals of Contemporary Developments in Management & HR*, 2(1), 31–41.
- Mtisi, S. (2018). Business Development Support and Role of Rural Enterprises, *Administratio Publica*, 26(1), 107–122.
- Nastase, C., Chaşovschi, C., Lucaci, A. (2019). Opportunities and Challenges for a Sustainable Rural Entrepreneurship. *Series Economic Sciences*, 19(1), 95–104.
- Noorkõiv, R., Grünvald, O., Johandsson, U., Keskpaik, A. (2020). *Omavalitsuse kasu ettevõtlust ja ettevõtluskeskkonda arendavatest tegevustest*. Geomedia OÜ.
- Norhaziah, N., & Mohd Noor, M. S. (2011). The importance of micro financing to the microenterprises development in Malaysia's experience. *Asian Social Science*, 7(12), 226–239. <http://dx.doi.org/10.5539/ass.v7n12p226>
- North, D., & Smallbone, D. (2006). Developing entrepreneurship and enterprise in Europe's peripheral rural areas: Some issues facing policy-makers, *European Planning Studies*, 14(1), 41–60, doi:10.1080/09654310500339125
- Patel, B., & Chavda, K. (2013). Rural Entrepreneurship in India: Challenge and Problems. *International Journal of Advance Research in Computer Science and Management Studies*, 1(2), 28–37.
- Põllumajandusuuringute Keskus. (2019). *Põllumajandustootjate, põllumajandustoodete töötlemise ja turustamisega tegelevate ning maapiirkonnas tegutsevate ettevõtjate toetusvajaduste ja võimaliku sekkumisloogika uuring*.

- <https://pmk.agri.ee/sites/default/files/2020-09/2020-ettevotete-toetusvajadus-lopparuanne-veebile-MMAO%2802092020%29.pdf>
- Pyke, F., Becattini, G., & Sengenberger, W. (1992). Introduction. *Industrial districts and inter-firm co-operation in Italy*, (pp. 3–5). International Institute for Labour Studies.
- https://institute.coop/sites/default/files/resources/079%201992_Pyke_Industrial%20Districts%20and%20Inter-Firm%20Cooperation%20in%20Italy.pdf
- Registrite ja Infosüsteemide Keskus. (2021). *Äriregister* [andmebaas].
- <https://avaandmed.rik.ee/andmed/ARIREGISTER/>
- Robb, A. M., & Robinson, D. T. (2014). The capital structure decisions of new firms. *Review of Financial Studies*, 27(1), 153–179. <https://doi.org/10.1093/rfs/hhs072>
- Saxena, S. (2012). Problems faced by rural entrepreneurs and remedies to solve it. *Journal of Business and Management*, 3(1), 23–29.
- Schmerber, L., Tõnisson, R., & Veliste, M. (2020). How to boost entrepreneurship in rural areas? *A Policy Brief from the Policy Learning Platform on SME competitiveness*.
- https://www.interregeurope.eu/fileadmin/user_upload/plp_uploads/policy_briefs/Policy_Brief_-_How_to_boost_entrepreneurship_in_rural_areas.pdf
- Sergienko, A.M., & Snegireva, O.A. (2019). Migration of Rural Youth in Altai Krai As an Agrarian Region. *Reg. Res. Russ*, 9, 78–88. <https://doi.org/10.1134/S207997051901009X>
- Siseministeerium. (2021). *Elanike arv kohalikes omavalitsustes aastate lõikes alates 2009. aastast* [andmebaas].
- https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/Rahvastiku-statistika/eesti_elanike_arv_kov-ide_loikes_seisuga_01.01.2021.pdf
- Stathopoulou, S., & Psaltopoulos, D., & Skuras, D. (2004). Rural Entrepreneurship in Europe: A Research Framework and Agenda. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, 10(6), 404–425. doi:10.1108/13552550410564725
- Statistikaamet. (2021a). *ER031: Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtted haldusüksuse ja tegevusala (EMTAK 2008) järgi* [andmebaas]. <http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?lang=et&DataSetCode=ER031>

- Statistikaamet. (2021c). *Ettevõtte kiirstatistika* [andmebaas].
<https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/viiruse-moju-eestile/ettevotete-kiirstatistika>
- Statistikaamet. (2021b). *Lääneranna vald* [andmebaas]. <https://www.stat.ee/ppe-1167319>
- Walliman, N. (2010). *Research Methods: The Basics: 2nd edition (1st ed.)*. Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9780203836071>
- Ward, N., Lowe, P., & Bridges, T. (2003). Rural and Regional Development: The Role of the Regional Development Agencies in England, *Regional Studies*, 37(2), 201–214. doi:10.1080/0034340022000057479
- Wiśniewska, J. (2012). The role of international economic activity of non-farm enterprises in rural areas. *Acta Scientiarum Polonorum. Oeconomia*, 11(4), 59–70.

Lisa 1. Ankeetküsitluse teoreetiline alus

Küsimus	
ETTEVÕTTE TEGEVUS JA TULEVIK	Teoreetiline alus
Miks on Teie ettevõtte asutatud just Lääneranna vallas?	Fortunato, 2014
Kas arvate, et ettevõtte asumine Lääneranna vallas toob kaasa madalamad ettevõtluskulud võrreldes mõne muu piirkonnaga?	Fortunato, 2014
Kas Teie ettevõtte on viimase viie (5) aasta jooksul kasutanud võõrfinantseeringut? (laenuid ja riigi või EL toetused)	Anderson <i>et al.</i> , 2010; Jayadatta, 2017
Kuivõrd tunnete, et olete vastutav Lääneranna valda uute töökohtade loomise ja sissetulekute taseme eest?	Faggio & Silva, 2014
Kuivõrd tunnete, et olete vastutav Lääneranna valla majanduskasvu eest?	Ansari <i>et al.</i> , 2013
PROBLEEMID JA OOTUSED VALLAVALITSUSELE	
Palun hinnake, kuidas mõjutavad Teie ettevõtet alljärgnevad omadused (1–5 skaala): • Kvalifitseeritud tööjõu puudus • Töötajate liiga suur palgaootus • Piirkonna hajaasustus • Piirkonna kaugus suurematest keskustest (Pärnu, Haapsalu, Tallinn) • Piirkonna infrastruktuuri seisukord • Elektri, vee ja kanalisatsiooniga liitumine ning nende hind • Suured transpordikulud • Võõrfinantseeringu saamise raskus	Anderson <i>et al.</i> , 2010; Dabson, 2001; Dinis, 2007; Jayadatta, 2017; Meccheri & Pelloni, 2006; Patel & Chavda, 2013; Põllumajandusuuringute Keskus, 2019
Palun hinnake, kui oluliseks peate alljärgnevaid toetusmeetmeid ettevõtlusele kohaliku omavalitsuse poolt (1–5 skaala): • Uute kohtade loomiseks tööjõumaksude soodustuse rakendamine teatud perioodiks • Ettevõtluseks vajaliku taristu parandamine ja arendamine • Täiendõppe korraldamine ettevõtjatele • Ettevõtlustegevuse läbiviibiseks vajalikele kruntidele, hoonetele ja õigusable juurdepääsu tagamine • Ettevõtjate nõustamine kohaliku omavalitsuse poolt • Tagasirändekapitali pakkumine (ettevõtlustegevusega alustamise toetus noortele, kes suunduvad tagasi elama Lääneranna valda)	Berlingher, 2016; Drabenstott <i>et al.</i> , 2003; Eesti Maaülikool, 2012; Kirsipuu, 2010; Noorkõiv <i>et al.</i> , 2020; Patel & Chavda, 2013; Põllumajandusuuringute Keskus, 2019

Lisa 2. Küsitlusankeet LimeSurvey keskkonnas

Hea Lääneranna valla ettevõtja!

Olen Tartu Ülikooli Pärnu kolledži kolmanda kursuse ettevõtluse ja projektijuhtimise eriala tudeng. Viin läbi uuringut teemal "**Ettevõtluse arendamise võimalused Lääneranna vallas**". Uuringu eesmärk on välja selgitada Lääneranna valla ettevõtjate ootused ettevõtluse toetamiseks kohaliku omavalitsuse poolt. Ankeet koosneb 21 küsimusest ja vastamiseks kulub keskmiselt 10-15 minutit.

Ette tänades

Gerli Umal

Osa A: Üldandmed

A1. Kas soovite jääda anonüümseks?

Kui soovite avaldada äriühingu ärinime, siis kirjutage see lahtrisse "muu".

Valige üks järgnevatest vastustest

☐ Jah

☐ Muu:

A2. Mis on Teie ettevõtte õiguslik vorm?

Valige üks järgnevatest vastustest

☐ Füüsilisest isikust ettevõtja (FIE)

☐ Osahing (OÜ)

☐ Aktsiaselts (AS)

☐ Mittetulundusühing (MTÜ)

☐ Muu:

Lisa 2 järg

A3. Mis on Teie ettevõtte peamised tegevusalad?

A4. Mitu töötajat töötab Teie ettevõttes?

A5. Kui kaua on Teie ettevõtte tegutsenud?

A6. Millise endise omavalitsusüksuse territooriumil Teie ettevõtte tegutses?

Märkige palun kõik, mis sobivad

- ☐ Hanila
- ☐ Koonga
- ☐ Lihula
- ☐ Varbla
- ☐ Ettevõtte on asutatud peale 2017. aasta haldusreformi

Osa B: Ettevõtte tegevus ja tulevik

B1. Kui suur osa Teie ettevõtte tegevusest toimub Lääneranna vallas?

- ☐ 0–25%
- ☐ 26–50%
- ☐ 51–75%
- ☐ 76–100%

Lisa 2 järg

B2. Millistes omavalitsustes tegutseb ettevõtte lisaks Lääneranna vallale?

B3. Millised Teie ettevõtte tegevused toimuvad Lääneranna vallas?

B4. Kui suur osa töötajatest elab Lääneranna vallas?

Palun sisestage hinnanguline protsent.

B5. Miks on ettevõtte valinud tegevuse asukohaks just Lääneranna valla?

B6. Kas arvate, et ettevõtte tegutsemine Lääneranna vallas toob kaasa madalamad tegevuskulud võrreldes mõne muu piirkonnaga?

☐ Oluliselt väiksemad

☐ Veidi väiksemad

☐ Samad

☐ Veidi suuremad

☐ Oluliselt suuremad

☐ Raske öelda

B7. Kas Teie ettevõtte on viimase viie (5) aasta jooksul kasutanud võõrfinantseeringut? (laenuk ja riigi või EL toetused)

☐ Jah

☐ Ei

Lisa 2 järg

B8. Kuivõrd tunnete, et olete vastutav Lääneranna valda uute töökohtade loomise ja sissetulekute taseme eest?

	Üldse ei ole vastutav	Eriti ei ole vastutav	Vastutav	Pigem vastutav	Täielikult vastutav
Teie vastus	☐	☐	☐	☐	☐

B9. Kuivõrd tunnete, et olete vastutav Lääneranna valla majanduskasvu eest?

	Üldse ei ole vastutav	Eriti ei ole vastutav	Vastutav	Pigem vastutav	Täielikult vastutav
Teie vastus	☐	☐	☐	☐	☐

Osa C: Probleemid ja ootused vallavalitsusele

C1. Palun hinnake, kuidas mõjutavad Teie ettevõtet alljärgnevad tegurid:

	Ei mõjuta üldse	Eriti ei mõjuta	Pigem mõjutab	Mõjutab	Mõjutab väga
Kvalifitseeritud tööjõu nappus	☐	☐	☐	☐	☐
Töötajate liiga suur palgaootus	☐	☐	☐	☐	☐
Piirkonna hajaasustus	☐	☐	☐	☐	☐
Piirkonna kaugus suurematest keskustest (Pärnu, Haapsalu, Tallinn)	☐	☐	☐	☐	☐
Piirkonna infrastruktuuri seisukord	☐	☐	☐	☐	☐
Elektri, vee ja kanalisatsiooniga liitumine ning nende hind	☐	☐	☐	☐	☐
Suured transpordikulud	☐	☐	☐	☐	☐
Võõrfinantseeringu saamise raskus	☐	☐	☐	☐	☐

Lisa 2 järg

C2. Palun hinnake, kui oluliseks peate alljärgnevaid toetusmeetmeid ettevõtlusele kohaliku omavalitsuse poolt:

	Üldse ei ole oluline	Eriti ei ole oluline	Pigem oluline	Oluline	Väga oluline
Uute töökohtade loomiseks tööjõumaksude soodustuse rakendamine teatud perioodiks	☐	☐	☐	☐	☐
Ettevõtluseks vajaliku taristu parendamine ja arendamine	☐	☐	☐	☐	☐
Täiendõppe korraldamine ettevõtjatele	☐	☐	☐	☐	☐
Ettevõtlustegevuse läbiviibiseks vajalikele kruntidele, hoonetele ja õigusabile juurdepääsu tagamine	☐	☐	☐	☐	☐
Ettevõtjate nõustamine kohaliku omavalitsuse poolt	☐	☐	☐	☐	☐
Tagasirändekapitali pakkumine (ettevõtlustegevusega alustamise toetus noortele, kes suunduvad tagasi elama Lääneranna valda)	☐	☐	☐	☐	☐

C3. Millised on Teie ootused ettevõtluse toetamiseks Lääneranna valla poolt?

Lisa 2 järg

C4. Mida on Teie hinnangul valla poolt seni hästi tehtud ettevõtluse toetamiseks?

C5. Mida saaks Lääneranna valla valitsus teha ettevõtluskeskkonna parendamiseks?

Osa D: Kommentaarid

D1. Kui Teil on kommentaare, siis saate need lisada siia.

Tänan Teid vastuste eest!

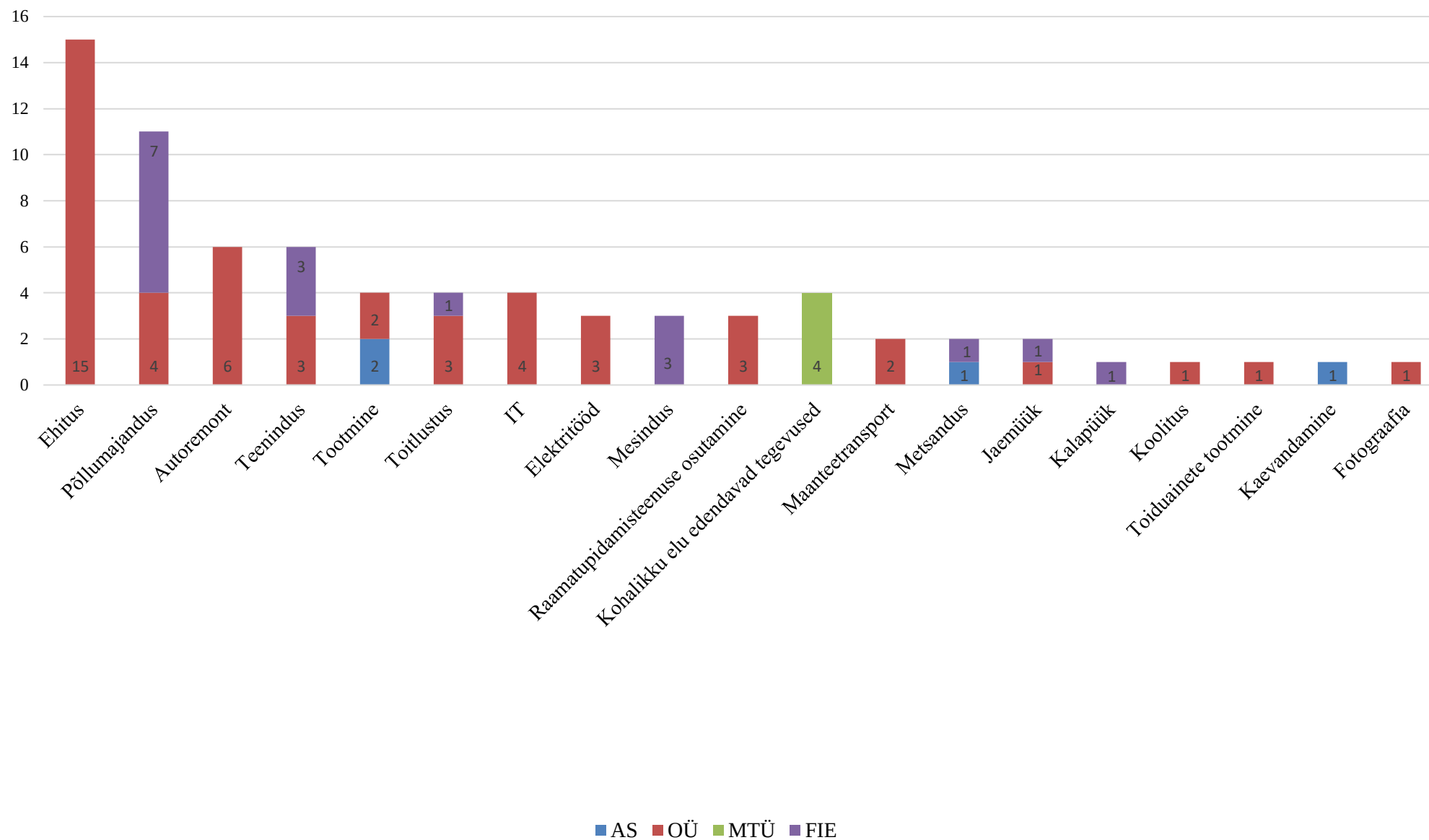
Lisa 3. Intervjuu küsimused Lääneranna valla arendusjuhiga

Küsimus	Teoreetiline alus
Milline on Lääneranna valla ettevõtluspoliitika?	North & Smallbone, 2006
Kuidas saab vald kaasa aidata uute töökohtade loomisele?	Boateng, 2012
Milline tegevusvaldkond võiks olla Lääneranna vallas eelistatuim?	Kritzinger, 2017
Kas Lääneranna vald on plaaninud ettevõtlusaktiivsuse suurendamiseks ja uute töökohtade loomiseks rakendada tööjõumaksude soodustusi teatud perioodiks?	Eesti Maaülikool, 2012
Kuidas panustab Lääneranna vald ettevõtluseks vajaliku taristu parandamiseks ja arendamiseks?	Kirsipuu, 2010; Patel & Chavda, 2013
Kas Lääneranna vald on plaaninud ettevõtlusaktiivsuse suurendamiseks panustada täiendõppe korraldamisesse ettevõtjatele?	Drabenstott <i>et al.</i> , 2003
Kas vald on omalt poolt teinud ettepaneku koolidele ettevõtlusõppe lisamiseks õppekavadesse või selle suuremas mahus läbiviimiseks? Kas vald peab oluliseks, et ettevõtlusõpet noorte seas viiks läbi teoreetiku asemel praktik?	Berlingher, 2016
Kas ja kuidas lihtsustab vald ettevõtjatele ettevõtlustegevuse läbiviimiseks vajalikele kruntidele, hoonetele ja õigusabile juurdepääsu?	Berlingher, 2016
Kuivõrd peetakse oluliseks ettevõtjatele nõustamise pakkumist ka kohaliku omavalitsuse poolt, siis kas Lääneranna vald on plaaninud luua töökoha ettevõtlusnõunikule, kes muuhulgas teeks koostööd valla ettevõtjatega, ettevõtlust toetavate ja rahastavate organisatsioonidega ning kelle vastutusalas oleks ka infovahetus valla ettevõtjatega?	Noorkõiv <i>et al.</i> , 2020
Kas Lääneranna vald on plaaninud pakkuda toetusi (nn tagasirändekapitali) noortele, kes suunduvad tagasi elama Lääneranna valda? Toetuse eesmärgiks oleks rahastada ettevõtlustegevust ja suurendada ettevõtlusaktiivsust.	Põllumajandusuuringute Keskus, 2019
Milliseid muid võimalusi näeb Lääneranna vald kohaliku ettevõtluse arendamiseks?	

Lisa 4. Intervjuu küsimused Lääneranna valla abivallavanema ja endise Hanila valla vallavanemaga

Intervjueeritav	Küsimus	Teoreetiline alus
Lääneranna valla hariduse-, kultuuri- ja sotsiaalosakonna abivallavanem	Kas vald on omalt poolt teinud ettepaneku koolidele ettevõtlusõppe lisamiseks õppekavadesse või selle suuremas mahus läbiviimiseks? Kas vald peab oluliseks, et ettevõtlusõpet noorte seas viiks läbi teoreetiku asemel praktik?	Berlingher, 2016
Endise Hanila valla vallavanem	Kas Lääneranna vald on plaaninud ettevõtlusaktiivsuse suurendamiseks ja uute töökohtade loomiseks rakendada tööjõumaksude soodustusi teatud perioodiks?	Eesti Maaülikool, 2012

Lisa 5. Uuringus osalenud ettevõtete tegevusalade jaotus

SUMMARY

OPPORTUNITIES FOR BUSINESS DEVELOPMENT IN LÄÄNERANNA PARISH

Gerli Umal

Entrepreneurship plays a major role in ensuring the development and economic growth of the region. Therefore, in order to ensure the development of rural areas, it is important, among other things, that the environment in which entrepreneurs operate is supportive of entrepreneurship and encourages high entrepreneurial activity. Rural business differs from other businesses in terms of location. Rural businesses operate away from large urban centers. Despite popular belief, rural entrepreneurship is not just about farming and agriculture.

Lääneranna Parish is located in Pärnu County and was established in 2017 as a result of administrative reform by merging the former Hanila Parish, Lihula Parish, Koonga Parish and Varbla Parish. In Lääneranna Parish, the share of young people is smaller than the share of older people, the majority of the population belongs to the age group 50–64. In addition, the emigration of Lääneranna Parish is higher than immigration. In order to increase immigration and the share of young people, it is important that Lääneranna Parish contributes to increasing the entrepreneurial activity of the region and encourages residents to create new businesses. Creating new businesses also helps create new jobs. In order to increase the attractiveness of the region, it is important to promote entrepreneurship and improve both the business and living environment.

In the theoretical part of the thesis, theoretical sources on rural entrepreneurship were analyzed in order to identify its characteristics, possible problems and measures to support entrepreneurship at the local level. Creating new jobs and reducing unemployment is considered to be the biggest role that rural businesses play. One of the biggest benefits is the creation of new jobs with good wage levels, which increase local

municipality tax revenue. Rural entrepreneurship also helps to develop the region's infrastructure facilities and slow down emigration from the region. The most important problems in the case of rural entrepreneurship, that have been pointed out by theoretical sources, are distance from market, declining population, lack of financial resources and the difficulty of obtaining external financing. As rural entrepreneurship plays a major role in rural development, it is important that local municipalities create the preconditions for successful entrepreneurship in the form of compensations and benefits. Theoretical sources revealed important support measures for rural entrepreneurship, such as the implementation of labor tax incentives for the creation of new jobs, the improvement and development of infrastructure necessary for entrepreneurship, further training for entrepreneurs and consultation by the local municipality.

In the second part of the thesis, a document analysis, a semi-structured interview with a representative of Lääneranna Parish and a survey among entrepreneurs registered in Lääneranna Parish were conducted. The purpose of the analysis of the development plan of Lääneranna Parish was to analyze the principles and trends of rural area development in terms of entrepreneurship and to find out the business objectives of the rural municipality and the activities planned for their implementation. In addition to the analysis of the results of the survey conducted among entrepreneurs, the views of the municipality on entrepreneurship were revealed in an interview with the development manager of Lääneranna Parish. Based on the analysis of the results of the study, conclusions and proposals were made for the the local municipality. The aim of the thesis, to submit proposals to Lääneranna Parish to support entrepreneurship and increase entrepreneurial activity, was achieved.

The results of the survey conducted in entrepreneurs in Lääneranna Parish revealed both the assessment of entrepreneurs on the factors influencing the company that emerged from the theory, as well as the assessment of business support measures. The companies that participated in the survey are most affected by the state of the region's infrastructure, the shortage of skilled labor and the high wage expectations of employees. The distance of the area from larger centers and sparsely populated areas have the least impact. The most important support measure is considered by the participating companies to be the improvement and development of business infrastructure. The interview with the

representative of Lääneranna Parish revealed that a large part of the rural municipality budget is spent on improving and developing the infrastructure.

Based on the results of the research, proposals were made to Lääneranna Parish for the development of business environment, which help to increase the entrepreneurial activity in the region. As entrepreneurs want to rent real estate and plots owned by Lääneranna Parish for conducting business activities at a favorable price, Lääneranna Parish should create a database where all vacant buildings and plots belonging to the Parish can be seen. Based on the results of the study, it could also be concluded that the condition of the infrastructure in the region has a strong impact on the business activities of companies. Therefore, it is important for the municipality to continue investing in infrastructure maintenance. In addition, it turned out that a good living environment in the area is an important factor in reducing population decline. By investing in the improvement of the living environment, it is possible to increase the entrepreneurial activity of the region.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Gerli Umal,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Ettevõtluse arendamise võimalused Lääneranna vallas“, mille juhendaja on Raigo Ernits ja kaasjuhendajaks Margus Kõomägi, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Gerli Umal

19.05.2021